

RINDI
Nr 1 • 1999

RINDI

TIDSKRIFT FÖR GOTLÄNSK BOTANIK

Årgång 19 • 1999 • Nr 1

Tidskriften ges ut av Gotlands Botaniska Förening

Redaktion: Gun Ingmansson, Bangårdsgatan 10, 621 45 Visby

Bo Göran Johansson, Levide, Vall, 621 93 Visby

Karin Wågström, Furubjers, 620 33 Tingstäde

Rindi erhåller du antingen genom att bli medlem i Gotlands Botaniska Förening (att bli medlem kostar 100 kr/år för den som bor i Sverige, 140 kr/år för den som bor i utlandet) eller genom att prenumerera (samma pris som för medlemskap). Familjemedlem betalar 25 kr/år. Föreningens postgiro är 68 36 66-2. (OBS! Betalning med check accepteras ej!)

Adressen är: Gotlands Botaniska Förening, c/o Gun Ingmansson, Bangårdsgatan 10, 621 45 Visby.

Gotlands Botaniska Förening

är en ideell sammanslutning som har som ändamål att verka för ökad kunskap om Gotlands växter och för bevarandet av en rik flora på ön. Föreningen vill också bland allmänheten sprida intresse för botanik och naturskydd.

Dessa mål söker föreningen förverkliga bl.a. genom att verka för utforskandet av Gotlands flora, att biträda myndigheter och organisationer i behandlingen av botaniskt betydelsefulla naturskyddsfrågor, att utge tidskriften Rindi och även på annat sätt informera om och propagera för sin verksamhet och sina åsikter samt genom att arrangera exkursioner och sammankomster.

Styrelse

Ordf.	Jörgen Petersson, Humlegårdsvägen 18, 621 46 Visby	tel 0498-21 45 59
V. ordf.	Karin Wågström, Furubjers, 620 33 Tingstäde	tel 0498-27 42 66
Sekr.	Elsa Bohus Jensen, Irsdalsgatan 14, 621 42 Visby	tel 0498-21 61 92
Kassör	Gun Ingmansson, Bangårdsgatan 10, 621 45 Visby	tel 0498-27 13 43
Övriga	Stig Högström, Neptungatan 21, 621 41 Visby	tel 0498-21 40 63
	Bo Göran Johansson, Levide, Vall, 621 93 Visby	tel 0498-26 62 04
	Barbro Pettersson, Sigdes, Burs, 620 13 Stånga	tel 0498-48 30 04
	Kerstin Gahne, Bertels, Stenkumla, 621 95 Visby	tel 0498-26 21 44

Omslagsbilden: Luddros, *Rosa sherardii*, på Hammaren, När. Foto: Stellan Hedgren 25 juni 1997.

Nyheter i Gotlands flora 1997 och 1998

JÖRGEN PETERSSON

Under denna titel presenteras de växter, som är nya för Gotland. Vidare anges nyfunna lokaler för öns sällsyntaste kärlväxter. Dessutom ges en historisk tillbakablick liksom en översikt av den behandlade artens status i senare tid.

För Gotland nya växtfynd samt lokaler för öns sällsynta arter kan inrapporteras till artikelförfattaren eller till Bo Göran Johansson. Främst önskar vi in uppgifter om de arter, som markerats med ”-” i artlistan i Rindi nr 3 1994, d.v.s. arter med högst tio fynd sedan 1983. Vi är även tacksamma om vi får in rapporter gällande de arter, som är medtagna på ArtDatabankens rödlista över hotade växter i Sverige (Aronsson m.fl. 1995).

Namnskick samt ordningsföljden för arterna överensstämmer med ”Förteckning över svenska kärlväxter” (Karlsson 1997). De latinska namnen är kursiverade. I lokalangivelserna är sockennamnen kursiverade.

Belägg i herbarier betecknas som följer: Göteborg (GB), Lund (L), Riksmuseets herbarium i Stockholm (S), Uppsala fytoteket (UPS).

Gaffelbräken, *Asplenium septentrionale*

En ny fyndplats hittades 1998 cirka 1,7 kilometer västsydväst om kyrkan i Hellvi (Lars-Åke Pettersson). Fem bestånd växte här invid silikatstenar ovanpå tunt grus- och sandlager över kalkhällmark. Detta är den fjärde växtplatsen på Gotland. Tidigare är den känd på urbergsblock i myrar från *Stenkyrka* väster om Vale, invid gränsen till Lummelunda (Bengt Pettersson 1930 i UPS; jfr Pettersson 1958) samt Lillmyr i *Follingbo* (Pettersson 1958). På dessa växtplatser finns den fortfarande kvar. Gaffelbräken hittades 1989 på en växtplats lik årets, då den växte i mosskuddar invid silikatstenar på en hällmark 1300 meter sydsydost Häftings i *Hangvar* (Pettersson 1990).

Denna på fastlandet triviala art är kalkskyende och har därför svårt att hitta lämpliga substrat på Gotland. Dess växtplatser är alltid kopplade till silikatstenar.

Skaftmålla, *Atriplex longipes* ssp. *longipes*

Två lokaler för denna troligen förbisedda växt hittades sommaren 1997 (Jörgen Petersson). Miljön på de båda växtplatserna var betade strandängar, vilket kan utgöra en förutsättning för att denna målla skall trivas. Första noteringen gjordes norr om Killingholm i *Vamlingbo*. Här fanns exemplaren nära en skonliknande fördjupning på strandängen. Den andra växtplatsen hittades på periodvis översvämmad strandäng sydost om Grundården i *Näs*. En äldre uppgift finns även från 1992 då skaftmålla antecknades på en sumpig strandäng 200 meter ostnordost Agbod i *Gothem* (Jörgen Petersson). Därmed känner vi till 12 noteringar från Gotland i nyare tid (sedan 1983).

Tidigare kända växtplatser för skaftmålla finns publicerade av Johansson (1987), Arnqvist (1990) och Petersson (1991). På huvudön finns växtplatser vid Hoburgen i *Sundre* år 1990 (Gun Ingmansson), vid Sandar i *Öja* 1990 (Gun Ingmansson), år 1986 i skonor på strandängen ute på Vivesholm i *Sanda* (Sven Snogerup) samt 1990 från Skenholmen i *Rute*, där arten växte 600 meter sydsydväst Långörsänden (Göran Arnqvist). Från *Fårö* anges följande lokaler: år 1984 på havsstrand vid Skalasand, Holmudden, Norsta Aurar norr Holmudden, Ekeviken mellan Fifang och Hogsandagrund samt år 1985 vid Sudersand på stranden vid semesterbyns sydöstra hörn (samtliga Gösta Fåhræus).

Gustafsson (1976) reder ut släktskapsförhållanden inom denna grupp av mållor. Brådmålla, *A. l.* ssp. *praecox*, räknas till samma art som skaftmålla men som en annan underart. På en karta i Gustafssons artikel har 11 växtplatser för skaftmålla prickats in på Gotland. De är spridda från Visby söderut längs västra kusten och upp längs östra kusten till Slite. Tidigaste tryckta uppgiften för denna relativt sent utredda underart kan vara den prick nära *Visby*, som finns markerad i Hulténs atlas (1971). I herbariet i Uppsala finns följande belägg: *Sproge* (eg. *Eksta?*), Langstite 1849 (K.J. Lönnroth), *Visby*, Gamlehamn (= Almedalen) 1853 (K.J. Lönnroth), *Visby*, vid stranden norr om 1855 (O.A. Westöö), *Klinte*, Klintehamn 1904 (Harry Smith), *Gothem*, Botvaldevik 1910 (K. Johansson), *Anga* strand 1914 (K. Johansson) samt *Fide*, Fidenäs 1936 (E. Th. Fries). Från herbariet i Göteborg finns dessutom ett belägg från *När*, Närsholm 1946 (E. Th. Fries). Beläggen är granskade av Mats Gustafsson.

Grusnejlika, *Gypsophila muralis*

Ny art för Gotland. Några exemplar hittades 1997 vid en transformatorstation nedanför Södertorg i *Visby* (Stellan Hedgren; det. Gun Ingmansson). Den växer här med några exemplar mellan gatstenar och fanns kvar 1998. Arten odlas ibland som prydnadsväxt, och möjligen kan dessa exemplar vara spridda från någon trädgård i närheten.

Grusnejlikan är medtagen som Sårbar, hotkategori 2, i de nationella hotlistorna (Aronsson m.fl. 1995). På fastlandet finns denna lilla växt mest på fuktiga, sandiga åkrar och gräshedar, på ruderatmark samt i grustag. Den förekommer som bofast i Skåne (f.d. Kristianstads län), Blekinge, Småland (Kalmar län och Kronobergs län),

Halland, Östergötland, Västmanland och Uppland. Vanligast är arten i Blekinge. Denna konkurrenssvaga växt hotas av igenväxning genom gödsling samt utebliven hävd.

Den rödnarv, som i rapporten för 1996 angavs från detta område är troligen ovanstående växt, varför uppgiften om rödnarven stryks från denna lokal.

Vanlig rödblära, *Silene dioica* var. *dioica*

Ett stort exemplar hittades i juni 1997 vid Lägerplatsen på Gotska Sandön, *Fårö* (Jörgen Petersson). Detta är det andra fyndet på Sandön. Den växte här på baksidan av en av de nyligen uppförda stugorna i den norra kanten av området. Här hade grävningar skett för ett avlopp från stugan. Om fröeserven då aktiverats eller frön inkommit vid stugans uppförande kan man endast spekulera om. Ett äldre fynd från 1985 finns i databasen hos Projekt Gotlands Flora. Detta fynd gjordes i ängsbarrskog 200 m nordväst om Lukase i *Hablingbo* (Örjan Byström). Även här sågs enbart ett exemplar, vilket senare ej har kunnat återfinnas. Dessa fynd utgör enbart nummer tre och fyra på Gotland, varav tre växtplatser har registrerats under tiden för Projekt Gotlands Flora (Sandölokalerna plus lokalen i *Hablingbo*). Tidigare lokaler anges i Ingmansson & Petersson (1989) och Petersson (1992).

Smalruta, *Thalictrum simplex* ssp. *tenuifolium*

Hittades 1998 under en fågelexkursion till Hummelbosholm i *Burs* (Jörgen Petersson). Den växte på slutningen av en betad strandvall nära södra stranden.

Tidigare är växtplatser uppgivna på en äng nära Allekvia änge i *Endre* samt öster om Moraviken på *Fårö* (Petersson 1996). Dessutom finns ett belägg taget väster om Ar i *Fleringe* under föreningens inventeringar i området 1985 (leg. Jörgen Petersson). Denna underart är tidigare känd från *Burs*, då O. A. Westöö i sin handskrivna sockenflora uppger växten från en åker vid Apse. För artens övriga historik hänvisas till ovanstående artikel.

Kråkkrassing, *Coronopus squamatus*

Denna främst adventiva växt hittades under 1998 på en grusig/sandig körväg just väster om f.d. skjutbanevallen vid Sandarviken i *Öja* (Jörgen Petersson). Här fanns några tiotal exemplar. Detta är den sjunde växtplatsen, som noterats sedan starten för Projekt Gotlands Flora 1983. I Herbarium Wahlenberg finns ett belägg taget på ön före 1817 med kommentaren: "flerstädes på Gotland". Första litteraturuppgiften finns i Rosén & Wahlenberg (1821). För övrig historik samt nutida lokaluppgifter hänvisas till Johansson & Larsson (1986) samt Petersson (1989, 1993, 1996).

Kråkrassing, *Coronopus squamatus*, Stora Karlsö, 30 maj 1993. Foto: S. Hedgren.

Trubbdaggkåpa, *Alchemilla plicata*

Två fynd gjordes under 1997 (Jörgen Petersson). Båda ansluter till noteringar under tidigt 1900-tal. En växtplats fanns i Mangsarveänget i *Ekeby* (jfr Fries 1934). Den andra lokalen är belägen i en glänta i sydvästra delen av Krookska dungen i *Visby* (jfr Johansson 1910). Därmed har vi kännedom om sex nutida fynd av trubbdaggkåpa på Gotland. För övriga noteringar samt historik se Petersson (1996). Historiken kan kompletteras med ett belägg taget i *Bro* "vid landsvägen nära gränsen till Visby" av K. Johansson år 1911 (UPS).

Luddros, *Rosa sherardii*

Vid föreningens rosexkursion 29 juni 1997 förevisades luddros drygt en kilometer väster om Nabbens fiskeläge i *När* (lokalen hittad av Peter Lundberg). Med detta ståtliga exemplar på näthinnan hittade artikelförfattaren inom en vecka ytterligare fyra växtplatser för denna på ön sällsynta ros. Samtliga lokaler fanns i miljöer på sand-/grusunderlag. De första buskarna växte på kanten av den f.d. banvallen över Hästnäs myr och just norr om körvägen mot Björkume i *Väskinde*. Den andra växtplatsen fanns vid väg-

kanten en bit norr om Folkets Hus vid Klinte i *Follingbo*. Lokal tre och fyra ligger nära varandra cirka 500 m nordväst respektive väst om Stenstugu i *Barlingbo*. Växtplatsen i nordväst består av en stor buske i en vägkant samt flera små buskar på en närbelägen dikeskant. Den i väster består av exemplar växande i en beteshage, som tyvärr verkar vara under igenväxning av tynnebuskar, tall m.m. Ett tidigare fynd av luddros finns också från *Roma* 1995, där ett exemplar växte i en vägkant 200 m in på vägen mot Vellarve (Bo Göran Johansson). En ännu inte helt klarlagd form fanns 1994 norr om bron över Gothemsån vid Västerbjers i *Gothem* (Birgitta Gahne).

1998 har författaren hittat luddros 600 meter nordväst om Vives i *Sanda*. Här växer den vid en körväg i gles barrskog på sand. I samma socken stod även en buske 400 meter öster om kyrkan. Här var växtplatsen en kanalkant med ett typiskt underlag av sandjord.

L. P. Reinhold Matsson, som var specialist på rosor, reste på Gotland åren 1893 och 1894. Han noterade då luddros från följande områden: *Visbytrakten*, *Träkumla*, *Väte*, *Vänge*, *Hejde*, *Endre* och *Follingbo* (Matsson 1895). I Floraprojektets register finns avskrifter från belägg i Göteborgs (GB) och Uppsala (UPS) herbarier. Noteringar från andra växtplatser, jämfört med Matsson, finns från *Väskinde* station 1910 (UPS, leg. E. Th. Fries), *Lärbro* vid Storugns 1914 (GB, leg. E. Th. Fries) och *Akebäck* 1914 (GB, leg. E. Th. Fries). För *Endre* socken finns en mer exakt lokal angiven nämligen Allekvia (GB, 1897 leg. T. Vestergren, 1898 leg. Wittberg). Rosbeläggen i Uppsala är genomgångna av Ulf Malmgren som har bekräftat att de tillhör denna art.

Sammanfattningsvis känner vi till minst åtta växtlokaler för luddros på Gotland. Jämför även Fries lokal från stationen i *Väskinde* och den 1997 sedda vid banvallen cirka en kilometer mot sydväst. Här verkar alltså luddros ha förekommit i samma område under en längre tid. Kanske finns flera exemplar kvar i trakten.

Vingpimpinell, *Sanguisorba minor* ssp. *polygama*

En sjunde aktuell växtplats för denna underart noterades 1997 på en vägkant och slänt ned mot grustaget några hundra meter sydväst om Svajdestugan i *Follingbo* (Jörgen Petersson). För övriga lokaler se Petersson (1996, 1997).

Knölval, *Lathyrus tuberosus*

En ny riklig växtplats upptäcktes 1998 i en åkerkant en kilometer sydost om Flors i *Burs* (Roland Borgström). Tidigare har denna art noterats från en trädgård i sydvästra delen av Klintehamn i Klinte (Petersson 1993) samt från Katthammarsviks hamn i *Östergarn* (Johansson 1988). Knölval fanns ännu kvar 1998 vid Katthammarsvik. Den noterades även tillfälligt på *Visby* soptipp omkring 1980 (enl. Bengt Larsson; Johansson & Larsson 1996).

Knölvial, *Lathyrus tuberosus*, på lokalen i Katthammarsvik, Östergarn. Foto: Stellan Hedgren omkring den 1 augusti 1998.

Som kompletterande historik kan nämnas att knölvialen samlats år 1912 vid Ljugarn i *Ardre* (Ture Swanström i S), i en äng vid Prästgården i *Klinte* år 1925 (Bror Nilsson i S) samt vid Mölner i *Klinte* år 1926 (Karl Anderberg i GB). För övrig historik hänvisas till Petersson (1993) samt Johansson & Larsson (1996).

Knölvialen är Sårbar, hotkategori 2, och förekommer vanligast i Skåne där 16 lokaler fanns 1997 (Olsson 1998). I övrigt finns få aktuella växtplatser, trots att den tidigare förekom upp till Ångermanland (Aronsson m.fl. 1995).

Esparsett, *Onobrychis viciifolia*

Ett intressant fynd rapporteras av Sven Atlinger från området just öster om kyrkan i *Roma*. Han fann här växten första gången 1972, då den växte ganska rikligt på en dikesren vid en vall (det. Bengt Pettersson). På denna växtplats var den kvar i tre år. Från dikesrenen har några exemplar av esparsetten spridit sig in i en närliggande ängs-/hagmark, där den fortfarande 1997 blommade rikligt (1998 fanns sju ruggar, Jörgen Petersson).

Första noteringen på ön gjordes av P. C. Afzelius, vilken under sin resa på Gotland 1841 samlade esparsett vid Snäckgärdet i *Visby* (S; Afzelius 1844). Från denna lokal samlas arten flera gånger under 1800-talet fram till 1904 (senast av N. Snell; GB). I O. A. Westöös handskrivna sockenflora anförs följande: ”på en kulle vid Snäckgärdet (vid ett hus)”. Även Karl Johansson såg växten på denna lokal före 1897 (Johansson 1897). G. Lagerheim besökte Snäckgärdet 1881 och noterar denna art i området tillsammans med pimpinell (*Sanguisorba minor*), gotlandshaverrot (*Tragopogon crocifolius*) och raklosta (*Bromopsis erecta*), vilket enligt Lagerheim ”tyder på att här förut försiggått några slags odlingsförsök” (Lagerheim 1882). Lagerheims synpunkt är intressant eftersom kopplingen esparsett med pimpinell även kunde bekräftas i en esparsettodling vid Nore i *Vamlingbo* 1995 (Petersson 1996). Ännu i slutet av 1970-talet sågs esparsett vid Snäckgärdet, då ett exemplar fanns i bar jord i branten, där nuvarande Snäck hotell nu ligger (Jörgen Petersson).

Från Visby stad finns flera belägg tagna åren 1862-1896. Vissa har mer preciserad lokalangivelse: ovanför Visborgs slott 1863 (Beurling i S); på en torrbacke vid Visborgs ruin 1879 (C. Lindman i S); Cellfängelset 1882 (M. Lönnroth i GB; anges redan av O. A. Westöö från denna lokal i hans handskrivna sockenflora), 1883 (T. Sillén i S), 1885 (Bergman i S).

Från övriga Gotland finns esparsett anträffad i *Fleringe* 1855 (P. T. Cleve i GB), Klintehamn i *Klinte* 1862 (C. J. Björkegren i S), senast 1869 från Fårösund i *Bunge* (Eisen & Stuxberg 1869; även enligt C. Niklasson i Johansson 1897), på myrodlingen vid Vestöös i *Hall* 1884 (okänd i GB; Iverus enligt Johansson 1897), *Roma* 1884 (K. Bergh i S; se även Ahlfbvengren 1888), senast 1888 från Mölner i *Klinte* samt Kuse och Nygårds (se nedan) i *Västerhejde* (Ahlfbvengren 1888), senast 1897 från Prästgården i *Östergarn* (enligt Öfverberg; se Johansson 1897; *Östergarn* även S. Bock 1902 i S), vid Dede å i *Follingbo* 1895 (K. Johansson i S), Hangvars torrlagda myr i *Hangvar* 1902

(G. Romell i S) samt vid Nygårds i *Västerhejde* 1912 (E. Th. Fries i S).

Den nya växtplatsen vid Roma kyrka är så vitt vi vet den enda aktuella, där esparsett förvildats. Kanske vi framöver får fler noteringar om växten ånyo utnyttjas i odling. Esparsett är klassad som Sårbar, hotkategori 2, i den nationella hotlistan (Aronsson m.fl. 1995). Aktuella (1995) fynd finns från Skåne, Öland, Östergötland, Dalarna och Jämtland.

Alpklöver, *Trifolium alpestre*

Mellan 50 och 60 exemplar av denna i Sverige akut hotade växt fanns 1997 på norra delen av Lörjeudd i *Hellvi* (Elisabeth Wijnbladh). Alpklövern har setts här sedan 1993. Lokalen är belägen vid en kalkugn och mindre hamnanläggning. Möjligen kan beståndet ha inkommit med barlast från något fartyg under den tid då kalkverksamheten fortfarande var igång. Alpklövern är t.ex. vanligare på andra sidan Östersjön i Baltikum.

Tidigare är flera lokaler kända från Djuplunde i *Visby* och i riktning mot grustagen 1,5 kilometer sydsydost därom inom *Träkumla* socken (Bohus Jensen 1986; Johansson 1988). Arten är känd härifrån sedan 1950 då Erik Moberger insamlade växten i området (Johansson 1987). Dessa växtplatser är betydligt individrikare än Hellvilokalen med sammanlagt över tusen exemplar. I ArtDatabankens register finns två noteringar om äldre belägg från Stenkyrka, där alpklöver bland annat togs av J. P. Rosén 1818 (UPS).

Gotland är, enligt ArtDatabankens uppgifter 1995 (Aronsson m.fl. 1995), ensamt om att hysa denna exklusiva art, varför vi har ett särskilt ansvar att följa beståndens utveckling.

Jordkastanj, *Bunium bulbocastanum*

Två bestånd, det ena rikligt, år 1991 runt en åker sydväst om Alverlajran i *När* (Ingrid Engquist). Arten befanns 1993 vara kvar 80 meter öster om Puser gård i *Fröjel* (jfr Nilsson 1981). Den växte här på ett hästbete samt i en vägkant (Gun Ingmansson). Ett exemplar 1996 i stentipp 500 meter sydväst om Skälstade i *Hangvar* (Thomas Karlsson, Magdalena Agestam). År 1997 vid Nygårds i *Näs* och vid en stenmur vid gården just nordväst om avfarten mot Kettelviken i *Vamlingbo* (båda Bengt Larsson) samt år 1998 vid en körväg 350 meter öster om Sibbjäns i *Vamlingbo* (Jörgen Petersson). Med dessa sex växtplatser har vi nu 12 aktuella noteringar på ön.

Jordkastanj är tidigare känd från Norra Kustvägen i Klintehamn, *Klinte*, Bertels i *Stenkumla*, norr om Nygårds i *Västerhejde*, strax söder om Kajsarporten i *Visby* (Petersson 1989) samt från området runt Austers gård och nordost Olarve i *Hangvar* (Petersson 1994).

Vid Austers i *Hangvar* noterades år 1993 och 1996 sammanlagt 11 dellokaler från en kilometer sydväst om gården till 600 meter nordnordost gården (Thomas Karlsson).

Jordkastanj är bedömd som sällsynt, hotkategori 3, i den nationella hotlistan. I övriga landet är den känd från Skåne (3 lokaler), Öland (7 lokaler), Småland (2 lokaler) samt tillfälligt från Bohuslän och Östergötland (Aronsson m.fl. 1995).

Smalbladig harört, *Bupleurum falcatum*

Ny art för Gotland. Ett tiotal exemplar växte i augusti 1998 på en gräsmatta inom Sockerbruksparken i Romakloster, *Björke* (Stellan Hedgren, Gun Ingmansson, Jörgen Petersson). Detta år var en del av parkens gräsmattor oklippta, vilket troligen gynnade växten.

Arten har sin utbredning i södra, mellersta och östra Europa, närmast i Tyskland, Polen och Ryssland (Tutin m.fl. 1964-1980). Förmodligen har växten inkommit till Sockerbruksparken med utländskt gräsfrö. Flera andra växter med samma ursprung finns spridda i parken (jfr Nilsson 1981).

Guldkörvel, *Chaerophyllum aureum*

Ett exemplar hittades under 1998 på den gamla lokalen vid Roma Sockerbrukspark, *Björke* (Stellan Hedgren, Gun Ingmansson, Jörgen Petersson). Här noterades den första gången 1980 (Nilsson 1981). Den växte nu i kanten av infartsvägen till parken. Arten är tidigare känd med en växtplats just öster om Bäckstäde samt en närlägen cirka 200 meter väster om Petarve i *Sanda* (Petersson 1989).

Från den historiska lokalen vid Norderstrand i *Visby* finns belägg tagna från 1917 till 1950. Första insamling verkar vara gjord av Tycho Vestergren 21/7 1917 med kommentaren "Stranden norr om Visby, ruderatplats vid stranden" (S, UPS). Belägget från 1950 anger växtlokalen till "Havsstrand norr Visby" (Lars Dahlgren i UPS).

Guldkörveln har hänförs till hotkategori 2, Sårbara, i den nationella hotlistan (Aronsson m.fl. 1995). Denna art anses inkommen med gräsfrö till parker och har sekundärt spritt sig till ruderatmark. Lokaler är kända från Göteborg, Stockholm och Gotland samt även som tillfällig i Västergötland och Uppland (5 aktuella lokaler).

Knutört, *Anagallis minima*

En ny lokal hittades 1998 i f.d. Halshageträsk i *Öja* (Jörgen Petersson). Denna extremt småvuxna art täckte marken likt en mossa i den glesa vegetation, som fanns på växtplatsen. Exemplaren var cirka en centimeter höga. Lokalen är betad och underlaget består av (förmodligen) kalkrik sand. I databasen för Projekt Gotlands Flora finns ännu en lokal i samma socken, nämligen nordväst om Burgsviks samhälle. Här växte arten i slutet av 1980-talet i öppen fuktig sand på en betesäng nära Burgsviken (Björn Aldén). Aktuella lokaler finns även från området öster om Norsholmen på *Fårö* samt från

Guldkörvel, *Chaerophyllum aureum*. Blomställning och blad från det exemplar som växte i Sockerbruksparken sommaren 1998. Leg. Gun Ingmansson.

Vivesholm i *Sanda* (Petersson 1992). Biotoperna på dessa växtplatser överensstämmer med de ovanstående i *Öja*.

Primäruppgift för Gotland utgörs av C. F. Nymans notering från Lindarve i *Sproge* år 1840 (Nyman 1840; belägg i UPS). I Johansson (1897) finns en uppgift att Krok noterat arten vid Stockviken i *Öja*. Ett belägg från år 1860 uppges istället som samlat vid Stockviken i *Hamra* (Th. Krok i UPS). Övrig historik redovisas i ovanstående artikel av Petersson.

Knutört betecknas som Hänsynskrävande, hotkategori 4, i den nationella hotlistan. Den växer på bar jord i fuktiga miljöer såsom strandängar, hållkarskanter, grusgropar och dikesskärningar. Växten är känd från samtliga landskap upp till Småland och Värmland samt tillfälligt från Östergötland och Gästrikland (Aronsson m.fl. 1995).

Sommarlånke, *Callitriche cophocarpa*

Denna flytande växt täckte sommaren 1997 cirka fem kvadratmeter på ytan av en brya i betad skog 500 m väster om Stenstugu i *Barlingbo* (Jörgen Petersson). Underlaget består här av sand, vilket verkar vara vanligt för denna på ön mycket sällsynta vattenväxt. Arten är allmän på fastlandet. En tidigare ej publicerad lokal finns 650 m sydost om Ollajvs i *Viklau*, där den likaså växte i en brya (Jörgen Petersson). Tidigare finns ännu en lokal i *Viklau*, i en brya just norr om f.d. anhalten, publicerad under senare år (Johansson 1987). Brya är ett gotländskt begrepp för ett grävt vattenhål och verkar som synes vara den optimala miljön för lånke på Gotland. I och med detta har vi tre aktuella fynd för sommarlånke.

Historiskt är denna art känd från flera växtplatser på mellersta delen av ön. Johansson (1897, 1910) uppger den från Stenhuse i *Sanda*, Gråbo i *Visby*, Isums i *Atlingbo* (1895, K. Johansson i UPS), Siggur (1894, K. Johansson i UPS) och Malms i *Dalhem*, Halner Hospitalshage i *Bro* samt vid en bro mellan *Väskinde* och *Bro* 1853 (K. J. Lönnroth i UPS). Möjligen kan en insamling år 1884 från Gällungs i *Väskinde* vara från denna lokal (K. N. Berg i UPS). Fries (1920) uppger dessutom en växtplats från Prästängen i *Tingstäde*. Även dessa lokaler ligger till största delen inom områden med sand.

Revsuga, *Ajuga reptans*

Ett bestånd på cirka 20 exemplar, av denna troliga kulturflykting, hittades 1998 vid sommarstugeområdet söder om Ekeviken (Austers) på *Fårö* (Anna Davidsson). Den finns enligt Johansson (1997, 1998) även i ängsmark på en sommarstugetomt öster om Gnisvärd i *Tofta* (Torbjörn Lindell), kring järnvägs korsningen vid vägen till Hangvar i *Othem* (Jens-Henrik Kloth), i grus på nylagd vägren 200 meter öster om Skrubbs i *Follingbo* (Bengt Larsson) samt som kvarstående på en rivningstomt vid f.d. Lantmännen på Söderväg i *Visby* (Bengt Larsson). Dessa växtplatser blir nummer fem till nio i senare tid.

Som komplettering till den historiska bilden av arten kan nämnas ett belägg från Klintehamn i *Klinte*, där den samlades år 1907 (Hugo Granvik i GB, UPS). Arten uppges första gången av C. F. Nyman som steril från Torsburgen (Nyman 1843). Övrig historik samt nutida växtplatser redovisas av Petersson (1996) samt Johansson & Larsson (1997).

Revsuga är Sällsynt, hotkategori 3, enligt den nationella hotlistan. Den växer främst i parker och sällsynt i ängsartad lövskog och har sina flesta lokaler i Skåne, Blekinge och Halland (Aronsson m. fl. 1995).

Hampdån, *Galeopsis speciosa*

En ny växtplats för detta på Gotland sällsynta ogräs hittades 1997 vid Isums i *Atlingbo*, där några exemplar växte i schaktmassorna efter grävningar för en maskinhall (Sven Atlinger). Historien bakom fyndet är intressant. Atlinger såg i början av 1970-talet en rapsåker i Fröjel, som var helt översållad med hampdån. Ett exemplar medtogs för bestämning och beskådande till ovan nämnda Isums, där det sedan kan ha hamnat på platsen för förra årets fynd. Plantans frön kan alltså ha ingått i fröreserven på platsen, tills grävningarna för maskinhallen aktiverade fröna så de bildade de nu funna exemplaren. Växtplatsen i Fröjel kan överensstämma med lokalen för ett fynd 1994, då hampdån fanns i en åker mittemot avtagsvägen till *Eksta* (Petersson 1995, kvar ännu 1996, 1997, Gun Ingmansson). Arten är även känd från denna lokal cirka 1980 (Bo Göran Johansson). Det finns också en uppgift redan från 1843 från Göstafs i Fröjel (Johansson 1897).

Detta är enbart det sjätte fyndet i senare tid (efter 1983). För övriga fynd och historik hänvisas till Petersson (1990, 1995).

Kransborre, *Marrubium vulgare*

Ytterligare en aktuell växtplats har framkommit från *Näs*, där ett litet bestånd sågs omkring år 1994 i en fårhage 200 m öster om Gans (Lars-Åke Pettersson). I föregående års rapport noteras kransborre från området norr om stora vindkraftverket. Miljön för dessa båda växtplatser var betesmarker för får, vilket också överensstämmer med en för något år sedan upptäckt lokal vid Klase fiskeläge i *Sproge*. Uppenbarligen hjälper fåren till med fröspridningen, genom att kransborrens frön fastnar i fårens päls. Eftersökning i sådana miljöer kan säkert ge flera nya fynd.

Vi har nu registrerat sju kända växtplatser sedan 1983. Övriga noteringar samt historik finns i Petersson (1995, 1996, 1997, 1998). Som historisk komplettering kan nämnas att K. Johansson i sitt eget exemplar av Eisen & Stuxbergs flora antecknat kransborre från *Hamra* (enst.), *Guldrupe* samt Austers i *Hangvar* (enl. Fr. Nilsson).

Ävjebrodd, *Limosella aquatica*. Foto: Stellan Hedgren, Bro 1 juli 1998.

Ängssalvia, *Salvia pratensis*

Som framgår av Johansson & Larsson (1997) har arten ännu kvar sin växtplats vid Juves fiskeläge i Klinte. En mer omfattande lokal, känd sedan minst 20 år, har meddelats från samma område av Staffan Rosvall. Den är belägen i en igenväxande f.d. betesmark cirka 500 meter söder om fiskeläget. Här är arten riklig (flera hundra exemplar), men kan på sikt hotas av igenväxning med enbuskar och tynnebuskar. Ängssalvia finns även vid en närbelägen väg och där med cirka 100 exemplar (Gun Ingmansson). För övriga lokaler samt historik hänvisas till ovanstående artikel samt del III av samma artikelserie (Johansson 1998).

Bägarnattskatta, *Solanum physalifolium* var. *nitidibaccatum*

Från en lokal i ett trädgårdsland vid Sigdes i Burs är denna växt sedd sedan cirka tio år (Barbro Pettersson). Lokalen i Burs utgör tidsmässigt det andra fyndet på ön. Vi har nu fyra uppgifter om denna nya art på ön. Övriga växtplatser anges av Petersson (1995, 1996).

Ävjebrodd, *Limosella aquatica*

En sedan länge försvunnen art som 1998 återupptäcktes 650 meter sydost om Bro Stajnkalm, *Bro* (Jörgen Petersson). Cirka 60 exemplar av denna lilla rosettväxt hade slagit rot i fuktigt kalkslam över en vätartad kalkhäll.

Ävjebrodd har alltid varit sällsynt på ön. Första uppgiften härrör från *Ekeby* vid kyrkan (Landeberg 1811) och senare Gamle hamn (nuvarande Almedalen) i *Visby* (Rosén & Wahlenberg 1821). Belägg från *Visby* finns tagna redan 1818 (Rosén i UPS). Senast belagd härifrån av O. Jonsson år 1855 (GB). Under slutet av 1800-talet samlades den 1886 vid Gandarve i *Dalhem* av Alb. Nilsson (UPS) samt uppgavs av O. A. Westöö från Sutarve i *Kräklingbo* (Johansson 1897). Johansson (1910) uppger ävjebrodden från Kajlungs i *Lärbro*, där den fanns växande på en skogsväg på gränsen mot Othem. Denna Kajlungsgård har så vitt författaren kan förstå numera bytt namn till Nykrok.

Strimsporre, *Linaria repens*

En ny lokal hittades 1998 på en för denna art typisk växtplats, nämligen vid Hässelby station i *Dalhem*, där cirka tjugo exemplar noterades (Elsa Bohus Jensen). En annan växtplats hittades för cirka fyra år sedan 700 meter sydsydost om Myrvälder i *Tingstade* (Ingrid Engquist). Här fanns drygt tio exemplar i en glänta i ett änge på sandunderlag. Detta utgör enbart den fjärde aktuella växtplatsen för arten på ön. Den är tidigare känd från Blåhäll i *Tofta* år 1989 samt från området vid Gällungs i Väskinde år 1995 (Petersson 1991, 1996). En växt vid Norderstrand i *Visby* kan även vara denna art (identiteten är inte helt säker, se Johansson 1998). Växtens historik på Gotland redovisas i Petersson (1991) samt hos Johansson & Larsson (1997) och Johansson (1998).

Taggsallat, *Lactuca serriola*

Denna växt fortsätter sin spridning på ön. Under 1997 hittades artens elfte lokal på Gotland. Den var belägen på en ruderatlik åker i träda vid landsvägen 50 meter norr om avfarten mot Hunninge i *Klinte* (Jörgen Petersson; jfr nedan).

1998 hade arten dessutom etablerat ett rikt bestånd längs södra kanten av den nya väg 147 (Slitevägen) några hundra meter öster om avfarten mot Dalhem, i *Endre* och *Hejdeby* socknar (Jörgen Peterson). Ett exemplar växte vidare på ruderatmark vid en ny parkeringsplats väster om Flygmuséet i sydvästra delen av flygplatsen, *Visby* (Jörgen Petersson). Från *Fröjel* noterades arten med fyra exemplar på en soptipp vid ett ridhus nära Däpps (Gun Ingmannson).

Taggsallat hittades första gången 1986 vid Färjeleden mellan Gråbo och Terra Nova i *Visby* (Jörgen Petersson). År 1991 tillkommer en riklig växtplats i ett grustag öster om Fole bygdegård (Bengt Larsson) och 1992 runt Fole kvarn (Bo Hammar), *Fole*. Vidare samma år hittas flera lokaler i *Klinte*: i grus vid ett ställverk mittemot Klintebys och

längs kanten av ett stenbrott sydost om Lilla Snögrinde (båda Gun Ingmansson) samt från den då nyanlagda kringfartsleden sydsydost Klintehamn (Mattias Ivarsson). År 1994 hittas nya lokaler på nordsidan av soptippen i *Visby* (Bengt Larsson) och soptippen i *Tofta* (Torbjörn Lindell). Dessutom konstateras ett exemplar på brandfälten på Torsburgen i *Kräklingbo* (Jörgen Petersson). Ännu en soptippslokal hittas 1996 då arten växer på Slitetippen i *Othem* (Bengt Larsson m.fl.). Dessa växtplatser anges av Johansson (1987) och Petersson (1993, 1995, 1997).

Även om taggsallat nu med sina fjorton växtplatser har förlorat kriterierna för att klassas som en "minusart" (maximalt tio lokaler), är vi fortfarande intresserade av nya platser, där denna inkomling dyker upp. Detta för att fortsatt kunna följa dess etablering på ön.

Strimfibbla, *Leontodon saxatilis*

Under arbetet med sammanställningen av fynd för hotade arter under vintern 97/98, noterades att denna akut hotade växt hade samlats i stor omfattning och under lång tid (1892-1949) runt Prästgården i *Sanda*. Under ett besök på platsen i slutet av juni det gångna året kunde det konstateras att strimfibblan fortfarande fanns kvar i området (Jörgen Petersson). Senare på året undersöktes omfattningen av beståndet, som då visade sig ha en stor utbredning ost till nordost om Prästgården. Här finns arten främst längs kanalkanter och dikesskärningar men också glest i den relativt välbetade gräsvålen. Antalet uppskattas till över tusen exemplar. Växten har därmed lyckats hålla sig kvar i området i över hundra år.

Detta återfynd på en gammal växtplats ger oss den tredje aktuella växtlokalen för arten på Gotland. De övriga finns vid Myre i *Mästerby* samt vid Solklintshallen i Slite, *Othem* (Petersson 1998). Strimfibbla är en akut hotad art i landet, varför detta återfynd är särskilt glädjande. Arten hade 1997 fem växtplatser i Skåne (Olsson 1998) samt under 1990-talet en i vardera Blekinge, Öland och Småland (Aronsson m.fl. 1995).

Spenslig ullört, *Logfia minima*

En rik lokal fanns längs en sandig körväg väster om Ölbäck i *Endre* (Stig Högström, Jörgen Petersson). Ett rikligt bestånd påträffades även vid den s.k. Fältrittbanan i *Sundre* (Gun Ingmansson). Därmed har arten setts på elva växtplatser under senare tid. För övriga lokaler samt historik se Petersson (1996, 1997).

Spenslig ullört, *Logfia minima*, fotograferad på Lingen i Sundre. Stellan Hedgren 29 juni 1996.

Luddvårlök, *Gagea villosa*

Luddvårlök är tidigare känd från *Visby* och *Stånga*, där den är riklig på den senare lokalen (Petersson 1993). Våren 1997 hölls en exkursion till just *Stånga*, där vi studerade vårlökar runt kyrkan. En av deltagarna (Agneta Eriksson) meddelade då en ny växtplats i *Hemse*. Här växte luddvårlöken i en rabatt under berberisbuskar just norr om f.d. hotellet, nu kommunalhus. Senare under 1997 har detta område varit föremål för en omfattande omplanering med grävningsarbeten och andra ingrepp. Våren 1998 hittades tolv exemplar på lokalen, vilken i övrigt till stora delar var asfalterad (Jörgen Petersson).

Luddvårlök är klassad som Sårbar, hotkategori 2, i den nationella hotlistan (Aronsson m.fl., 1995). Växten är förutom på Gotland känd från 20 växtplatser i Skåne (f.d. Malmöhus län; Olsson 1998) och Småland (Kalmar län).

Vanlig myrtåg, *Juncus alpinoarticulatus* ssp. *nodulosus*

Hittades 1998 i en fuktig, något sandig hällmarksglänta sydväst om Storvidemyr och just norr om f.d. banvallen, *Follingbo* (Jörgen Petersson). Denna kalkskyende underart är en riktig raritet på Gotland. Under floraprojektets inventeringstid sedan 1983 har denna växt setts enbart fem gånger. År 1985 noterades vanlig myrtåg dels vid en lagun på Norsta Aura inom en kilometer norr om Holmuddens fyr på *Fårö* (Fåhræus 1985; conf. Sven Snogerup), dels på kalkblekefält i vattenbrynet i höjd med Durojs sydkant vid Tingstädeträsk, *Hejnum* (Högström, 1986; conf. Sven Snogerup) samt slutligen i grovt grus i en bäck 500 meter ostnordost om Stora Hammars i *Kräklingbo* (Bo Göran Johansson; conf. Sven Snogerup). År 1990 sågs den i Diksmyr inom ett skifte tillhörande Annexet 1:1 i *Gammelgarn* (Bengt Jonsell).

Även historiskt finns få uppgifter. Johansson (1897) nämner den endast på mager sandjord vid Bonsarve i *Vamlingbo*. Dock finns ett tidigare belägg taget 1888 vid Ireviken, *Hangvar* (Nils E. Svedelius i UPS; det. C. G. Alm 1930).

Dvärgsäv, *Eleocharis parvula*

Inte mindre än fem aktuella noteringar gjordes 1997 (Jörgen Petersson). En av dessa är ett återfynd på en av Englunds lokaler från 1930-talet (Englund, 1942), nämligen Lausvikens västra del sydost om skjutbanan i *Lau*. De övriga ansluter väl till dvärgsävens kända utbredning på ön. Sålunda hittades arten på sandbotten med lerinslag i Nisseviken inom *Hablingbo* och *Havdhem* socknar (sockengränsen går mitt i viken). Lite längre söderut, 600 m sydost om Grundårdens fiskeläge i *Näs*, fanns ett bestånd på siltmaterial vid Linvikens norra strand. Två kilometer ytterligare mot syd, några hundra meter sydost om Vaktården i *Näs*, växte arten på liknande material, nu med inslag av lermärgel. Årets sista växtplats upptäcktes under föreningens exkursion till sydsidan av

Grötlingboud, där dvärgsäv växte i dygt siltmaterial vid stranden norr om Tuttar i *Grötlingbo*. På växtplatsen i Nisseviken hittades även ett exemplar, som hade ett ax, vilket faktiskt inte är så vanligt. Oftast får annars bestämningen ske med hjälp av de vita vinterknopparna, som sitter nere i dyn, på smala utlöpare från bladrossetten

I och med dessa fynd har vi kännedom om tio nutida växtplatser. Flera finns säkert i långgrunda, lite dyiga vikar längs öns södra delar. Kanske finns den kvar även på norr? För tidigare lokaler och historik hänvisas till Petersson (1993, 1995, 1996).

Piprör, *Calamagrostis arundinacea*

Upptäcktes 1998 växa i Tycho Vestergrens trädgård i *Bro* (Bo Göran Johansson m. fl.). I denna trädgård förekommer en rad på Gotland sällsynta arter, varför pipröret här ej helt säkert är spontan. Den kan dock ha inkommit med gräsfrö eller liknande till anläggningen. Liknande förhållande föreligger vid Sockerbruksparken i *Björke*, dit den bör ha inkommit med gräsfrö enligt Nilsson (1981). Brolokalen är den åttonde på Gotland. För övriga växtplatser samt historik hänvisas till Petersson (1992, 1994).

Källgräs, *Catabrosa aquatica*

I en bryeliknande källa, som har en diameter på cirka tio meter, anträffades sensommar-
en 1997 en växtplats för källgräs (Gun Ingmansson, Bo Göran Johansson, Jörgen Petersson). Lokalen är belägen ett hundratal meter sydost om Simunde i *Vamlingbo*. Området betas av nöt och tramp förekommer i kanterna av källan. Detta är enbart den andra nutida noteringen för detta gräs, som alltid har varit sällsynt på Gotland. Källgräs växer också i *Hamra* innanför Ainviken och miljön där utgörs likaså av en relativt stor källa i en betesmark (Petersson 1995). Källgräs är Hänsynskrävande, hotkategori 4, i den nationella hotlistan (Aronsson m.fl. 1995).

Jättegröe, *Glyceria maxima*

Ett litet bestånd fanns 1998 vid mynningen av en liten bäck cirka 50 meter söder om Brissunds fiskeläge, *Väskinde* (Jörgen Petersson). Tidigare är detta gräs känt från Tors i *Bro*, där det växer längs ett dike nära väg 148 (Petersson 1990). Tidigaste belägget verkar vara från Roma myr 1908 (Th. Lange i UPS). För övrig historik hänvisas till ovanstående artikel.

Källgräs, *Catabrosa aquatica*, väster om Ainviken i Hamra. Foto: Stellan Hedgren 29 juni 1996.

Parkgröe, *Poa chaixii*

Denna gräsfröinkomling befanns sommaren 1998 vara kvar i Tycho Vestergrens trädgård i Bro (Bo Göran Johansson m.fl.). Den samlades här av Vestergren redan 1917 (S; jfr Hylander 1943). Troligen kommer E. Th. Fries kollektion från 1927 med lokalangivelsen "Bro, Ytlings, parkogräs" (GB, L) från samma växtplats. Parkgröe fanns även ymnigt i en gräsmatta i en trädgård vid Bro kyrka år 1917 (T. Vestergren i S, UPS). Den har även samlats vid Eriks i Bro 1919 (Karl Anderberg i GB). Eriks är den närmaste gården till Vestergrens trädgård, varför även detta belägg kan ha samlats här. Åtminstone två växtplatser bör ha funnits i Bro under tidigt 1900-tal. Om de har inkommit med utländskt gräsfrö eller avsiktligt planterats går numera ej att utröna. Vestergren nämner dock flera växter, som avsiktligt planterats i trädgården, men tar ej upp parkgröet (Vestergren, 1912; jfr Johansson 1998). Hylander anser att parkgröe inkommit till Sverige med tyskt gräsfrö i slutet av 1800-talet och fram till 1910-talet.

Litteratur

- Afzelius, P. C. 1844: *Novitie florae gotlandicae*. Upsaliae.
- Ahlfvengren, Fr. E. 1888: Västgeografiska bidrag till Gotlands flora. *Bot. Notiser*. 1888: 113-116.
- Arnqvist, G. 1990: Skenholmen - Om floran på tistlarnas ö. *Rindi* 10: 57-61.
- Aronsson, M., Hallingbäck, T. & Mattsson, J.-E. (red.) 1995. *Rödlistade växter i Sverige 1995*. Artdatabanken.
- Bohus Jensen, E. & Aa. Alplöwer, *Trifolium alpestre*, på Gotland. *Rindi* 6: 36-37.
- Eisen, G. & Stuxberg, A. 1869. *Gotlands Fanerogamer och Thallogamer*. - Uppsala.
- Englund, B. 1942. Die Pflanzenverteilung auf den Meeresufern von Gotland. *Acta bot. Fenn.* 32.
- Fries, E. Th. 1920. Några gotländska växtlokaler. *Svensk Bot. Tidskr.* 14: 341-344.
- Fries, E. Th. 1934. Några gotländska växtlokaler. *Bot. Notiser*. 1934: 261-265.
- Gustafsson, M. 1976. Evolutionary trends in the *Atriplex prostrata* group of Scandinavia. Taxonomy and morphological variation. *Opera Botanica* 39.
- Hultén, E. 1971. *Atlas över växternas utbredning i Norden*. 2:dra upplagan. Stockholm.
- Hylander, N. 1943: Die Grassameneinkömmlinge Schwedischer Parke. *Symbolae Botanicae Upsaliensis* VII:1.
- Högström, S. 1986: Botaniska strövtåg vid Tingstädeträsk. *Rindi* 6: 38-42.
- Ingmansson, G. 1990: Exkursionsrapporter. Hoburgen 29 juli. *Rindi* 10: 86-87.
- Ingmansson, G. & Petersson, J. 1989. Växter på Gotska Sandön. *Rindi* 9: 51-136.
- Johansson, B. G. 1986: Botanikläger vid Hejdes 17-20 juli 1986. *Rindi* 6: 85-89.
- Johansson, B. G. 1987. Nyheter i Gotlands flora 1986. *Rindi* 7: 18-30.
- Johansson, B. G. 1988. Nyheter i Gotlands flora 1987. *Rindi* 8: 19-30.
- Johansson, B. G. 1998: Odlade växter i Gotlands natur III. *Rindi* 18: 51-161.
- Johansson, B. G. & Larsson, B. 1986: Nyheter i Gotlands flora 1985. *Rindi* 6: 23-32.
- Johansson, B. G. & Larsson, B. 1996: Odlade växter i Gotlands natur I. *Rindi* 16: 87-199.
- Johansson, B. G. & Larsson, B. 1997. Odlade växter i Gotlands natur II. *Rindi* 17: 47-139.
- Johansson, K. 1884 (tidigast) - 1897: Handskrivna anteckningar i eget exemplar av Eisen & Stuxbergs flora. Exemplaret förvaras hos Gotlands Botaniska Förening.
- Johansson, K. 1897. Hufvuddragen af Gotlands växttopografi och växtgeografi grundade på en kritisk granskning af dess kärlväxtflora. *K.V.A.Handl., Bd. 29*:1.
- Johansson, K. 1910. Nyare bidrag till kännedomen om Gotlands kärlväxtflora. *Bot. Notiser* 1910: 209-258.
- Karlsson, T. 1997: Förteckning över svenska kärlväxter. *Svensk Bot. Tidskr.* 91: 241-560.
- Lagerheim, G. 1882: Bidrag till Gotlands flora. *Bot. Notiser*. 1882: 6-9.
- Landeberg, S. 1811: *Flora Gothlandica*. Handskrift inlämnad till Kungl. Vetenskapsakademien.
- Matsson, L. P. R. 1895. Botaniska reseanteckningar från Gotland, Öland och Småland 1893 och 1894. *Bihang till K.V.A.Handl., Bd 21 Afd. III*:8.
- Nilsson, Ö. 1981: Gräsfröinkomlingar och andra kulturspridda växter på Gotland. *Svensk Bot. Tidskr.* 75: 65-69.
- Nyman, C. F. 1840: Bidrag till Gottlands Flora. *K.V.A. Handl.* f. 1840.
- Nyman, C. F. 1843: Korrespondens II. *Bot. Notiser*. 1843: 9.
- Olsson, K.-A. 1998: Floraväktarverksamheten i Skåne. Årsrapport 1997. *Lunds Botaniska förening. Medlemsblad* 1998: nr. 1: 1-44.
- Petersson, J. 1989: Nyheter i Gotlands flora 1988. *Rindi* 9: 3-15.
- Petersson, J. 1990: Nyheter i Gotlands flora 1989. *Rindi* 10: 4-13.
- Petersson, J. 1991. Nyheter i Gotlands flora 1990. *Rindi* 11: 16-27.
- Petersson, J. 1992. Nyheter i Gotlands flora 1991. *Rindi* 12: 4-18.
- Petersson, J. 1993. Nyheter i Gotlands flora 1992. *Rindi* 13: 14-26.
- Petersson, J. 1994: Nyheter i Gotlands flora 1993. *Rindi* 14: 4-18.

- Petersson, J. 1995. Nyheter i Gotlands flora 1994. *Rindi* 15: 4-17.
- Petersson, J. 1996. Nyheter i Gotlands flora 1995. *Rindi* 16: 14-33.
- Petersson, J. 1997. Nyheter i Gotlands flora 1996. *Rindi* 17: 3-14.
- Petersson, J. 1998. Hotade växter på Gotland. Del 1: Försvunna och akut hotade arter. *Rindi* 18: 4-43.
- Petersson, B. 1971. Inventering av växtlighet och landskapsbild. I *Översiktsplan för Gotlandskusten*. Visby.
- Rosén, J. P. & Wahlenberg, G. 1821: Gotlandiae plantae rariores. *Nov. Act. Ups. Ser. II Vol. VIII*. Uppsala.
- Säve, C. 1837: *Synopsis Floræ Gothlandicæ*. Upsaliæ.
- Tutin, T. G. m.fl. 1964-1980: *Flora Europaea*. Cambridge.
- Vestergren, T. 1912: Några växtfynd på Gotland. *Svensk Bot. Tidskr* 6.
- Wahlenberg, G. 1805. Utkast till Gotlands Flora. *K.V.A. Handl.*
- Westöö, O. A. 1852: *Förteckning på Växtställen för Rarare Växter inom de särskildte Söcknarne på Gotland*. Handskrift. Avskrift gjord 1864 av Irenis Antipas Ericsson förvaras hos Gotlands Botaniska Förening.

Jörgen Petersson
Humlegårdsvägen 18
621 46 Visby

Nålskära, *Bidens pilosa*

BARBRO PETTERSSON

Sommaren 1992 växte det upp en okänd planta mellan en kalkstensflisa och en betongplatta i vår trädgård i Burs. Den artbestämdes så småningom till nålskära, *Bidens pilosa* (det. Lena Jonsell), en ettårig ört som är spridd i flera världsdelar. Växten självsådde sig och har sedan visat sig varje år på något ställe i trädgården eller i dess närmaste omgivningar. Småplantorna som kommit upp på olämpliga ställen har jag rensat bort, vilket inte har varit så svårt eftersom örtens rotsystem, som hos de flesta annueller, är ganska svagt utvecklat. Annars har den fått möjlighet att sprida sig, men den har inte hunnit särskilt långt bort. Nålskären tycks föredra öppen jord, men genom sina smala frukter kan den också slå rot mellan kalkstensflisor eller cementplattor. Den växer bäst i sol och värme men trivs inte med sommartorka.

Nålskären blir 50-90 cm hög på växtplatsen i Burs. Stjälkarna är kantiga, nästan kala och brung gröna eller svart gröna. Växten förgrenar sig gärna första gången nära markytan med motsatta grenar i nästan rät vinkel ut från stjälken. Bladen är mörk gröna och parbladiga med 1-2 par småblad och uddblad. Bladkanten är sågad. Tätt under blommorna sitter det små smala stödblad (svepeblad), som en ytterholk. Blomkorgarna är gulaktiga och 1 cm breda och har mestadels fem, 1 cm långa och nästan lika breda strålblommor som lyser vita mot de mörka bladen och stjälkarna. Ibland finns det fler strålblommor än fem, ganska ofta färre, och ibland saknas de helt. Blommorna kommer från juli månad till hösten. Den mogna frukten är 1 cm lång, smal som en nål (därför namnet) och mörkbrun med 2-3 större, ljusa, hullingförsedda borst i ena ändan, samt många ytterst små uppåtriktade borst som gör att den känns sträv. Frukterna sitter i 3 cm breda, klotrunda samlingar med borsten utåtriktade, så att frukterna lätt lossnar och fastnar i djurs pälsar eller människors kläder.

Släktet *Bidens* hör till familjen korgblommiga växter, *Asteraceae*. De arter som räknas till detta släkte är som regel ettåriga örter med motsatta blad och oftast gula strålblommor. Borst och hullingar på frukterna gynnar växternas spridning.

Utom nålskära och några andra *Bidens*-arter som liksom den är tillfälliga här i landet finns det ytterligare tre vildväxande *Bidens*-arter i Sverige, nickskära, grönskära och brunskära, *Bidens cernua*, *B. radiata* och *B. tripartita*. På Gotland förekommer brunskära men är inte vanlig, och nickskära har också någon gång blivit funnen här. Artskillnaderna är tydligast när det gäller fruktens utseende men det finns också andra

Nålskära, *Bidens pilosa*, från Sigdes i Burs, fotograferad av Bo Göran Johansson september 1998.
skillnader:

Nickskära har hela, oskaftade, tandade blad och 8 mm lång, ljus frukt med 4 borst. Om det finns strålblommor så är de gula.

Grönskära har ljusgröna blad, breda blomkorgar utan strålblommor och 4-5 mm lång frukt med 2 borst.

Brunskära är den som mest påminner om nålskära, men brunskäran saknar strålblommor. Den har flikiga blad och breda svepeblad under blommorna samt 8 mm lång, ganska bred frukt med 2-3 borst.

När nålskäran dök upp på Gotland 1992 var arten helt okänd och anonym för mig. När jag så småningom fick reda på mer om den från olika håll, insåg jag att den i andra delar av världen inte alls var någon okänd och förbisedd ört bland alla de andra i den stora asterfamiljen. I Sverige har den tidigare samlats från Göteborg och Skåne samt vid enstaka tillfällen från Södermanland, Stockholm och Uppland.

Motiven på världens frimärken kan ibland vara en källa till kunskap om ländernas natur och kultur, och växter som på ett eller annat sätt är intressanta förekommer ofta som frimärksmotiv. I det här sammanhanget inser man verkligen värdet av att växterna har latinska namn som är internationella! *Bidens pilosa* finns avbildad på minst fyra frimärken från olika länder. På Kuba gavs det ut en serie frimärken 1970 med motiv av sex medicinalväxter från ön, och bland dessa fanns *Bidens pilosa*, som här heter rome-

rillo. Från Kongo (Brazzaville) i tropiska Afrika kom 1991 en serie med sju växter med medicinsk användning och däribland *Bidens pilosa*, så den räknas som medicinalväxt också i Afrika. Från Nicaragua i Mellanamerika finns utgivet ett frimärke där örten anges som en biväxt, dvs. bra som näringskälla för bin.

Skönlitteratur kan också ge kunskap om växter. Författarinnan Karen Blixen skrev om örten i sin självbiografiska bok *Den afrikanska farmen* (sv. övers. Artur Lundkvist), som handlar om hennes tid som kaffefarmare i Kenya:

”Det tar tre till fyra år innan träden bör frukt och under tiden kommer det torka över landet eller växtsjukdomar och det fräcka infödda ogräset växer upp mellan träden.

Macdonaldia och Black-Jack, med långa, skarpa fröbaljor som sätter sig fast i strumporna och svider som eld.”

Nålskära är vanlig i Uganda, Tanzania och Kenya och växer som ogräs i kaffeplantager och andra odlingar där. Namnet Black-Jack delar den i Afrika med *Bidens biternata*, som är hårigare och har bredare blommor med mera gult i.

Genom olika källor på Internet fick jag så småningom en bild av nålskära som en ört med världsvid geografisk spridning, ett mycket besvärligt ogräs i varmare länder och en verksam medicinalväxt. Dess ursprung kan möjligen vara Sydamerika, eftersom den anges ha mycket gammal tradition som örtmedicin bland olika stammar av ursprungsbefolkningen i Brasilien och Peru. Hela växten ovan jord används inom folkmedicinen på många håll i världen, ofta i form av ett grönt te, mot ett stort antal olika invärtes sjukdomar och besvär, eller mosad som omslag vid hudåkommor och huvudvärk. Forskare som har studerat växten, bl. a. i Schweiz, har visat att en lösning i vatten eller alkohol av örtens gröna delar innehåller ämnen som verkar inflammationshämmande och bakteriedödande, vilket gör den användbar vid infektioner, särskilt i matsmältningskanalen och utvärtes vid sårbehandling.

Man kan alltså träffa på nålskära i många olika sammanhang. I våra trakter har den bara tillfälliga förekomster, medan den är ett besvärligt ogräs i tropikerna, exempelvis i bananplantager på Bahamas och i odlingar av taro och sötpotatis på de små öarna i Nordmarianerna. På Hawaii finns den med bland de första örterna som etablerar sig på lavafälten efter ett vulkanutbrott, och i Floridas trädgårdar odlas den som föda till tropiska fjärilar. I USA kan man också köpa den torkad som naturmedicin.

En växt med så stort utbredningsområde har naturligtvis många namn på olika språk, och ofta syftar namnen på växtens nållika frukt som lätt fastnar. Cobbler's pegs, tickseed, begger's tick och shepherd's needle skulle i översättning kunna heta skomakarpligg, fästingfrö, tiggarfästing och herdenål.

Det är svårt att veta hur nålskäran från början har kommit till sin växtplats i Burs. Ingenting hade såtts eller planterats just där, och ingen ny jord hade påförts på växtplatsen under lång tid. Växten kan kanske ha spritts genom att en hullingförsedd frukt har fastnat i en flyttfågels fjäderdräkt och följt med när den lämnade sitt vinterviste i Afrika. En frukt av örten kan möjligen också ha hakat sig fast i skor eller kläder när vi under våren 1992 besökte Madeira, där nålskäran lär finnas. Vi lade dock inte märke till den på ön, trots ivrigt växtskådande.

Det är kanske inte så underligt att en växt som har lyckats sprida sig över stora delar

av jorden också har visat sig på Gotland. Eftersom den är annuell kan den ju klara klimatet här genom att övervintra som frö, trots att den egentligen hör hemma i betydligt varmare trakter. De långa milda höstarna på ön är gynnsamma för arten på så sätt att dess frön hinner mogna innan nattfroster dödgar blad och stjälkar, men något besvärligt ogräs här hos oss behöver vi nog inte frukta att den blir.

Litteratur

- Blixen K., 1937 (flera utgåvor på svenska, senast 1993). *Den afrikanska farmen*. Bokförlaget Trevi.
Blundell M., 1992: *Collins Photo Guide to the Wild Flowers of East Africa*. Harper Collins Publishers.
Karlsson T., 1997: Förteckning över svenska kärlväxter. *Svensk Bot. Tidskr.* 91:241-560.
Mossberg B., Stenberg L. & Ericsson S., 1992: *Den Nordiska Floran*. Wahlström & Widstrand.

Internetkällor

www.rain-tree.com/picapreto.htm. Picao Preto - *Bidens pilosa*. Raintree Nutrition Inc., Austin, Texas, USA.

Barbro Pettersson
Sigdes, Burs
620 13 Stånga

Exkursionsrapporter

Skogsholm den 16 mars 1997

Årets första exkursion genomfördes en solig, men lite blåsig och kylslagen vintersöndag i f.d. kronoparken Skogsholm strax norr om Visby. Syftet med dagens exkursion var främst att studera den gamla kronoparkens olika barrträdsplanteringar.

Under större delen av detta sekel har man inom kronoparken bedrivit ett aktivt och rationellt skogsbruk. Kanske har områdets närhet till Visby lockat tidigare kronojägare till ett visst mått av experimentlusta då man här och var inom kronoparken finner lite udda trädslag som inte påträffas naturligt växande i gotländska skogsmiljöer. Dåvarande Domänverket avyttrade området under 1980-talet till Gotlands kommun.

Efter att ha parkerat bilarna vandrade vi in i områdets nordöstra del, väl utrustade med varma kläder, vantar och mössor. Första stoppet blev ett blandbestånd av 50-årig lärk, *Larix europaea*. och gran, *Picea abies*. Strax intill fann vi några mindre bestånd av silvergran, *Abies alba*, med en ålder av ca 35 år. Släktet *Abies* även kallat ädelgranar, kännetecknas av att de platta barrens undersida är mer eller mindre vit. Ett annat kännetecken hos många *Abies*-arter är barkens små kådfyllda blåsor. Kottarna är upprättstående och sönderfallande. Släktet *Abies* har sin huvudsakliga naturliga utbredning i delar av Nordamerika, Sydeuropa och Centralasien.

Vi fortsatte så vår vandring längs med en liten traktorväg och vidare in i ett område som nyligen avverkats men där ett äldre bokbestånd, *Fagus sylvatica*, lämnats kvar. I ena kanten av avverkningsområdet fanns ett par ståtliga äldre tallar som visade sig vara weymouthtall, *Pinus strobus*. Ett bra kännetecken är att barren sitter i knippen om fem och är 8-12 cm långa. Kotten är hängande, ca 15-25 cm lång, något böjd och ofta kådig. Artens naturliga utbredningsområde är östra Nordamerika, Newfoundland till Georgia. Alldeles söder därom weymouthtallarna fanns ett 35-årigt bestånd av svarttall, *Pinus nigra* vars barr sitter tätt i par och är 10-15 cm långa. Svarttallen härstammar från länder i Central- och Sydeuropa.

Efter en välgörande fikapaus invid en värmande brasa förflyttade oss mot en centralare del av området. På en f.d. åker växer nu ett ca 70-årigt kulturbestånd av douglasgran, *Pseudotsuga menziesii*, tillsammans med silvergran, *Abies alba*, och den betydligt mer lågvuxna gotlandsmåran *Galium rotundifolium*. Barren på douglasgran är 2-2,5 cm långa, mjuka och platta. På undersidan sitter två parallella ljusa band. Knopparna är slanka och spolförmiga som hos boken och ca 7 mm långa. Douglasgranen kan i sin rätta miljö bli mycket hög. Det högst uppmätta någonsin blev 125,7 m, vilket är världsrekord för trädhöjd. Arten har sin huvudutbredning i västra Nordamerika, Klippiga bergen och ner till Mexico.

Slutligen besökte vi ett ungt bestånd av contortatall, *Pinus contorta*, vid marmorbrottet på Hejdeby hällar. Barren på contortatallen antar på unga träd en djupgrön färg till skillnad från vår inhemska tall, *Pinus sylvestris*, som har mer blågröna barr. Contortatallen blev framförallt i norra delarna av Sverige under 70-talet använd som kulturträd i föryngringar, p.g.a. sin hårdighet, speciellt i höjdlägen. I dag används den mera sparsamt bl.a. därför att den visat sig vara mottaglig för vissa svampsjukdomar. Contortatallen har sin naturliga utbredning i en ca 200 km bred zon från Alaska ner till Kalifornien i västra Nordamerika.

Karin Wågström

Vårlökar i Stånga den 26 april 1997

Ett tjugotal personer mötte upp vid Stånga kyrka där alla Gotlands fyra vårlöksarter växer. I den sandiga åkerkanten vid parkeringsplatsen kunde vi börja med att se på dvärgvårlök, *Gagea minima*, som stod i blom. Lite längre bort, mer skyddat, fanns också vårlök, *Gagea lutea*. Vi följde sedan muren väster om kyrkan och mitt för den storslagna portalen växte den första luddvårlöken, *Gagea villosa*. Den följde muren även på sydsidan om kyrkan, och vi kunde också se att den fanns strödd i de sandiga gräsmarkerna sydväst om kyrkan. I den nya delen av kyrkogården, öster om vägen, observerades, överraskande, några stånd av ängsvårlök, *Gagea pratensis*. Även här fanns luddvårlök, men de rika bestånden öster om kyrkogården, som för ett tiotal år sedan utgjorde den rikaste förekomsten av luddvårlök i landet, har i stort sett utplånats när marken gjordes om till golfbana.

Norr om den nya kyrkogården finns en liten talldunge, där mahonia, *Mahonia aquifolium*, förvildats. Här fanns också strödda exemplar av liten vårstjärna, *Chionodoxa sardensis*, som säkerligen har sitt ursprung i exemplar som planterats på kyrkogården. Här i tallskogen gjorde den ett helt naturligt intryck. Blomman är mörkt och rent blå till skillnad från de andra vårstjärnearterna som odlas i Sverige, vilkas blommor har mer av violettera toner i sig.

Norr om kyrkan, i en starkt igenvuxen del av en äldre trädgård kunde man se hur olika lökväxter funnit sig tillrätta i skydd av täta snår av syren och andra buskar. Bland annat förekom kejsarsarkrona (dock inte i blom) och snökllocka, *Fritillaria imperialis* och *Leucojum vernum*. Den djupa skuggan och torkan i snåren under sommaren gör att markytan är helt eller delvis fri från undervegetation, vilket gynnar arter som utvecklas tidigt under året och vilar under sommaren.

Från Stånga kyrka förflyttade vi oss sedan mot Burs. Vi stannade strax söder om Austerlings för att besöka en fuktig skogsdunge som är helt fylld av påskliljor, *Narcissus pseudonarcissus*. Från detta område, troligen samma lokal, har den varit känd i över hundra år. K. Johansson nämner i sin flora 1897 en förekomst vid Österlings i Stånga. Påskliljan som växer här är en form med blekgula, ofta lite vridna kalkblad och något

Påsklilja, *Narcissus pseudonarcissus*, på den rika lokalen söder om Austerlings i Stånga. Foto: Bo Göran Johansson maj 1989.

mörkare gul "trumpet". Den är inte ovanlig i odling på Gotland, inte riktigt lika högvuxen som dagens kommersiella, mörkgula former, men bildar kraftiga tuvor och sprider sig villigt med frö. I detta gula hav av påskliljor fanns också någon enstaka snö-klocka. Närmare vägen, mer ljusöppet och lite torrare tätade grässvålen och påskliljorna glesnade ut. Här fanns en del vårkrokus, *Crocus vernus*, övervägande vita men enstaka blå eller blåstrimmiga fanns också. Den blå färgen återkom också i ett mindre bestånd av vårstjärna, *Chionodoxa forbesii*, som växte strax utanför en trädgård i norra kanten.

Här avslutade exkursionsledarna, Bengt Larsson och Bo Göran Johansson, exkursionen, som hade samlat ett tjugotal deltagare.

Bo Göran Johansson

Rosor den 29 juni 1997

Det var en strålande varm dag och nästan helt vindstilla. Egentligen var det Bo Göran Johansson som skulle ha lett den här exkursionen, men han hade fått förhinder och Bengt och jag var lite oroliga hur vi skulle klara upp det här. En del rosor är svårbestämda, särskilt den art som vi tänkte starta med här vid Fide kyrka. Det var 19 intresserade medlemmar som allra först fick nöja sig med några medplockade ros-kvistar på arter som vi nog inte skulle stöta på under vår lilla vandring. Det var en enkel, vit pimpinellros, *Rosa pimpinellifolia*, och en hartsros, *R. villosa*, som vi hade plockat till oss på vägen till Fide.

Därefter gav vi oss i kast med flikrosorna, *R. obtusifolia*, som finns här runt kyrkan. Vid parkeringsplatsen stod hur som helst en ganska "säker" flikros. Den hade rejält böjda taggar, dubbelsågade blad med glandler, flikiga foderblad och ljust rosa, ganska glest sittande kronblad. Men alldeles intill fanns det buskar som hade endast några av dessa egenskaper och verkade glida över mot vanlig stenros, *R. canina*. När vi sedan gick ner i det nötbetade området bakom kyrkan kunde vi hitta alla möjliga mellanformer. Men rosblomningen var på topp så vi njöt och fick acceptera att naturen inte följer alla strikta lagar. En nyponros, *R. dumalis*, fanns också här och vi kunde på långt håll se den mycket mörkare rosa blomfärgen. Vi hade hoppats på en äppelros, *R. rubiginosa*, men hur vi än letade såg vi ingen. Men på vägen tillbaka till bilarna upptäckte Bengt med sin falkblick en misstänkt buske långt inne i en kohage med besvärligt stängsel runt. Och på sitt karaktäristiska sätt tog han sig snabbt in i hagen och plockade till sig, ja just det, äppelros! Så fick då alla känna på den underbara doften, även om den inte var i blom ännu.

I vägrenen utanför kyrkan passade vi också på att titta på en kyrkogårdsros, *R. × francofurtana*. Ibland räknas den till gruppen provinsrosor, *R. gallica*. Bara en enda blomma var i knopp och den var starkt insektsangripen. Den hade massor av rotskott och brukar slås av då och då av vägmaskiner. Blommorna är annars fyllda, mörkrosa

och starkt doftande.

Vi åkte därefter till Fide prästäng, där vi trots myggen fick ett trevligt ställe för vår matsäck. Här fanns inga nya rosarter, men vi passade på att njuta av de stora mängderna med skogsnycklar, *Dactylorhiza maculata* ssp. *fuchsii*. Här fanns också nässelklocka, sårläka, ängsvädd, korskovall, skogsförgätmigej, lundelm och skugglosta (*Campanula trachelium*, *Sanicula europaea*, *Succisa pratensis*, *Melampyrum cristatum*, *Myosotis sylvatica*, *Elymus caninus*, *Bromopsis ramosa*).

I vanliga fall brukar vi undvika långa bilförflyttningar, men för att få med så många olika rosor som möjligt, fick vi göra ett undantag. Vi körde till När socken och ut på vägen mot Nabben. Här kunde vi visa den mycket vackra luddrosen, *Rosa sherardii*, i perfekt blomning. Den var översållad med olikfärgade blommor - de nyss utslagna starkt rosa och de äldre blekare. De sitter några stycken tillsammans så effekten blir så tydlig. Annars liknar den hartsrosen mest; bladen luktar t.ex. likadant, men är mera spetsiga.

Till sist besökte vi Nabbens fiskeläge, där stora rosablommande snår av vresros, *R. rugosa*, bredde ut sig framför en vacker vy ut mot Laus holmar.

Gun Ingmansson

Kyllaj den 20 juli 1997

Exkursionen utgick från Strandridaregården i Kyllaj där omkring 25 personer hade mött upp. Den första art som kommenterades var grenbingel, *Mercurialis annua*, av vilken det fanns ett kraftigt exemplar precis vid grinden från parkeringsplatsen. Grenbingel är en av flera arter som kommit till Gotland med sjöfarten. Som barlastväxt noterades den vid Kyllajs hamn redan 1878. Vid Kyllaj har hamntrafiken bidragit med nya växter även långt in på 1900-talet. Druvgamander, *Teucrium botrys*, upptäcktes 1945 i en "grusgrop nära Killej" av E. Th. Fries, och här finns den ännu kvar. Den s.k. grusgropen är i dag en övergiven och svagt igenvuxen grustäkt, som ligger strax norr om Strandridaregården, och det var en mycket kort promenad för oss att komma dit. Druvgamandern blommade vackert tillsammans med bl.a. pimpinell, säfferot, nicktistel, spåtistel och purpurknipprot, *Sanguisorba minor* ssp. *minor*, *Seseli libanotis*, *Carduus nutans*, *Carlina vulgaris* ssp. *vulgaris* och *Epipactis atrorubens*.

Efter det korta grustäktbesöket återvände vi till Strandridaregården och vandrade upp på de nyröjda markerna med kalkklippor och raukar. Åtskilliga buskar och småträd hade lämnats kvar, såsom slån, nyponros, äppelros, finnoxel och liguster, *Prunus spinosa*, *Rosa dumalis*, *R. rubiginosa*, *Sorbus hybrida* och *Ligustrum vulgare*. Söder om Strandridaregården tätnade snåren och surkörsbär, *Prunus cerasus*, dök också upp. Här var äppelrosen påfallande vanlig. Några kraftiga snår var troligen hybrider mellan slån och plommon eller krikon, men något definitivt svar kunde inte lämnas. Nere vid vägen fanns också vildpalsternacka, *Pastinaca sativa* ssp. *sylvestris*, som skiljer sig från den

Strandridaregården i Kyllaj. Foto: Bo Göran Johansson juli 1997.

vanliga palsternackan genom sina täta, krusiga hår, som ger hela plantan ett gråvitt skimmer. Även denna har troligen kommit till Gotland med sjöfarten. De tidigaste uppgifterna lämnades 1942 av E. Th. Fries från Lörje (någon km söder om Kyllaj) och Sankt Olofsholm.

Efter Strandridaregården förflyttade vi oss till Kyllajs hamn. Vid vägen stod en kraftig fläder, *Sambucus nigra*, med fint flikade blad. Ett par andra sådana träd har noterats kring Kyllaj. Vid vägen fanns också ullig kardborre, *Arctium tomentosum*, som inte är vanlig på Gotland. Nere vid hamnen återsåg vi grenbingel i sällskap med bl.a. sandse-
nap, uppländsk vallört, vitplister, besksöta, skånefibbla, stånds och renfana, *Diplotaxis tenuifolia*, *Symphytum* $\times$ *uplandicum*, *Lamium album*, *Solanum dulcamara*, *Crepis biennis*, *Senecio jacobaea* ssp. *jacobaea* och *Tanacetum vulgare*. Vårflenörten, *Scrophularia nodosa*, som växer här invid bodarna, stod däremot inte att se. Efter blomningen tidigt på året går den i vila och nya blad kommer upp först senare mot hösten.

Exkursionen avslutades med ett kort besök på Smöjen, där vi studerade ett bestånd av backvial, *Lathyrus sylvestris*. Även här finns ett bestånd av vårflenört, men det gick alls inte att se så här års. Ackompanjerade av ett stilla vinande från de två nya vindkraftverken tackade exkursionsledarna, Ingrid Engquist och Bo Göran Johansson, för sig och exkursionen avslutades.

Bo Göran Johansson

Grötlingboudd den 3 augusti 1997

En stor skara samlades vid Grötlingbo kyrka denna fina sommardag. Själva exkursionen inleddes vid vindkraftverken ute på udden. I ruderatlik miljö växte här bl.a. rosen-dunört, åkermyntha och klubbkorsört, *Epilobium hirsutum*, *Mentha arvensis* och *Senecio viscosus*. Vandringen inleddes nu mot söder. Vi passerade en del fuktiga betade våtmarker med lite torrare tuvor. I fuktsvackorna fanns de typiska åkermyntha, lökgamander och luddkrissla, *Mentha arvensis*, *Teucrium scordium* och *Inula britannica*, medan toppfrossört, vårtåtel och bergven, *Scutellaria hastifolia*, *Aira praecox* och *Agrostis vinealis*, växte på tuvorna.

Vi passerade därefter genom tallskogen mot söder och kom ut på de fina strandängarna vid Austerviken. På de flacka rätt vegetationsfria översvämningsstränderna i området noterades rödmålla, strandkrypa, majviva, trift, kustarun, dvärgarun, rödtoppa och strandpryl, *Chenopodium rubrum*, *Glaux maritima*, *Primula farinosa*, *Armeria maritima*, *Centaureum littorale* var. *littorale*, *C. pulchellum*, *Odontites vulgaris* och *Plantago uniflora*. På små kullar stod gulkämpar, stenmalört och baltisk strandmalört, *Plantago maritima*, *Artemisia rupestris* och *Seriphidium maritimum* ssp. *humifusum*. Innanför Tuttar fiskades en rosettväxt upp ur det lite dyiga bottenmaterialet. Dessa rosetter hade även utlöpare med små vita vridna övervintringsknoppar. Det vi funnit var dvärgsäv, *Eleocharis parvula*. Även släktingarna tagelsäv och agnsäv, *E. quinqueflora* och *E. uniglumis*, hittades i samma lilla vik.

På strandmarkerna längre mot nordost fanns ett f.d. stenbrott, som nu var vattenfylt. Här antecknades spikblad, flocksvalting, gräsnate och blåsäv, *Hydrocotyle vulgaris*, *Baldellia ranunculoides*, *Potamogeton gramineus* och *Schoenoplectus tabernaemontani*. På vägen tillbaka mot bilarna sågs resterna av överblommade honungsblomster, *Herminium monorchis*. Innan deltagarna sedan nådde fram till bilarna passerades ett sumpkärr, där de smarta gick runt, medan andra blev lite blöta om fötterna. Som utmärkt exkursionsledare fungerade Bengt Larsson. Detta blev sorgligt nog Bengts sista exkursion tillsammans med föreningens medlemmar. Han avled bara drygt en månad senare.

Jörgen Pettersson

Klints och File Hajdar i Othem den 31 augusti 1997

Sista söndagen i augusti, en mycket varm och solig sensommardag, samlades nio deltagare till en skogsexkursion i Othem socken. Första anhalten för dagen var "storskogen" vid Klints, med mäktiga, högresta tallar och granar. Anledningen till besöket var först och främst att få se den ca 200 m² stora svällande mattan av dunmossa, *Trichocolea tomentella* som breder ut sig från en källa mitt inne i området. Dunmossa är en rödlistad bladmossa, hotkategori 4, Hänsynskrävande, som kräver källvatten och jämn markfuktighet. Dunmossebladen är djupt flikade, som fingrar på en hand, där varje flik är fransad i trådlika cellrader.

Vi letade så upp några av de många kullfallna barrträden i området. Många av dessa har legat i flera år och bl a detta förhållande gör dem intressanta för en hel del kryptogamer, speciellt mossor. Här fann vi både långfliksmossa, *Nowellia curvifolia* och stubbspretmossa, *Herzogiella seligeri*. Den förstnämnda som vi fann på en tallåga, har slanka ogrenade, krypande stammar med små tvärställda blad som i färg kan variera i färg från grön till vackert röd beroende på ljusexponering. Den senare hade funnit en granlåga som lämplig livsmiljö. Stubbspretmossa är skuggfördragande och växer i små oregelbundna tuvor med korta krypande skott och utspärrade småblad. Sporhus förekommer oftast och dessa är cylindriska och böjda.

Man kan även finna en intressanta lavar, i en som här, barrskog med lång trädkontinuitet. På levande gran fann vi kattfotslav, *Arthonia leucopellaea* samt gammelgranslav, *Lecanactis abietina*. Kattfotslaven kan förväxlas med bark men vid närmare studier ser man att lavbålen är ljusare än barken med en typisk askgrå färg. På lavbålen sitter små tilltryckta fruktkroppar som i luppen liknar avtrycken av kattens tassar (därav förstås namnet). Även gammelgranslavens bål antar en ljust grå nyans. På bålen finner man små ljusare upphöjningar vilket är ur pyknider utpressade och sammanbakade pyknokonidier (ett slags könliga förökningskroppar). Apothecierna (de egentliga fruktkropparna) utgörs av små runda diskar med en blekgul pruina (daggliknande överdrag).

Efter att ha lämnat storskogen vandrade vi ett gott stycke, över en tallplantering, vidare genom skog och slutligen upp till ett källmyrskomplex. Här fick vi se, kanske för flertalet dagens höjdpunkt, den fint blommande brunögontrösten, *Euphrasia salisburgensis* var. *schoenicola*. Denna art är rödlistad, hotkategori 3, Sällsynt, och hittills endast påträffad på Gotland och då företrädesvis i våra källmyrar. I myrområdet fann vi även fina exemplar av bl a sumpgentiana, *Gentianella uliginosa* och axag, *Schoenus ferrugineus*.

Vandringen tillbaka till bilarna blev en aning jobbig eftersom den starka middagssolen och frånvaro av vind gjorde luften mycket het och kvav. Efter en välbehövlig matrast åkte vi så vidare till dagens sista exkursionspunkt, hällmarkskomplexet File Hajdar och det nybildade naturreservatet där. Vi besökte området främst för att titta på den rödlistade ringlaven *Evernia divaricata*, hotkategori 2, Sårbar. På Gotland finner man ringlav främst på gamla enbuskar och senvuxna eller gamla granar i relativt ljus-exponerad miljö. Ringlaven har ojämna, svagt grenade och hängande grenar och kan bli flera decimeter lång.

Karin Wågström

Slöjröksvamp, *Lycoperdon mammiforme*, Lummelunda kyrkänge, 28 september 1997. Foto: Stellan Hedgren.

Lummelunda prästäng den 28 september 1997.

Efter en ovanligt varm och torr septembermånad var svamptillgången i markerna nästan obefintlig. Trots det infann sig 14 optimistiska deltagare vid samlingsplatsen i Nyhamn.

Vi förflyttade oss från stranden upp till prästängten i Lummelunda, där vi kunde beskåda slöjröksvampen, *Lycoperdon mammiforme*. Denna sällsynta art, som hör till hotkategori 2, Sårbar, är funnen i några få ängen på Gotland. Svampens ytterhud bildar flagor liknande snöflingor, vilket gör den lätt att känna igen. I ängen fanns även stor blodchampinjon, *Agaricus haemorrhoidarius*, växande under ek. Av kremlor sågs beskkremla och gulnande blodkremla, *Russula veternosa*, *R. luteotacta*, samt en liten gulbrun kremla som vid senare kontroll befanns vara eksillkremla, *R. graveolens*. Vidare sågs svavelmusseron, *Tricholoma sulphureum*, som enligt vår yngste deltagare luktade mycket gott.

Av svamp på träd och trä fanns oxtungsvamp, *Fistulina hepatica*, svavelgul slöj-skipling, *Hypholoma fasciculare*, och rostöra, *Hymenochaete rubiginosa*. Vi fann även

ett vackert exemplar av luddnagelskivling, *Oudemansiella longipes*, som även den hör till hotkategori 2, Sårbar.

Vi samlades så vid ängesbordet där det dukades upp svamp från andra fyndplatser: Karljohan och röd flugsvamp, *Boletus edulis*, *Amanita muscaria*, från Sproge, vit kungschampinjon, *Agaricus macrosporus*, från Martebo, munkspindling, *Cortinarius caeruleuscentium*, och gul lökspindling, *C. fulmineus*, från Hangvar samt såpmusseron, *Tricholoma saponaceum*, rodnande flugsvamp, *Amanita rubescens*, och rynkad tofskivling, *Rozites caperata*, från Borlängetrakten. Den sistnämnda är mycket ovanlig på Gotland. Även en klumpticka, *Heteroporus biennis*, från fastlandet visades fram. Den var gråbrun, spretade åt alla håll och hade labyrintiska, vindlande porer på undersidan.

I Lummelunda kyrkänge finns ett intressant trädskikt av både gamla askar på vilka det bedrivits lövtäkt, samt flera gamla och grova ekar. På en av de gamla ekarna kunde vi beskåda en ovanlig lav som heter grå skårelav, *Schismatomma decolorans*, rödlistad i hotkategori 4, Hänsynskrävande. En s. k. signalart fann vi också, gulpudrad spiklav, *Calicium adpersum*. Bland de vanligare brosklavarna hittade vi på samma ek både brosklav, *Ramalina fraxinea*, mjölig brosklav, *R. farinacea* samt rosettbrosklav, *R. fastigiata*. Den vackert gula väggslaven, *Xanthoria parietina*, med sina små bladlobber lyste ikapp med gul mjöllav, *Chrysothrix candelaris*. Till sist fann vi de båda arterna dagglav, *Physconia distorta*, och allélav, *Anaptychia ciliaris*, vilka båda blir vackert gröna i väta.

Elsa Bohus Jensen och Karin Wågström

Garda den 26 april 1998

Denna utflykt var tänkt att gå till nipsipporna, *Anemone patens*, i skogarna norrut. Eftersom inga nipsippor ännu kommit upp fick vi göra en vandring på backarna nordväst om kyrkan. Tjugotalet deltagare vandrade västerut från kyrkan och här hade i alla fall vissa tidiga arter orkat över marknivå. Vitsippa och svalört, *Anemone nemorosa* och *Ranunculus ficaria*, blommade liksom luktviol, *Viola odorata*. På en äng öster om Hemmor backe lyste tusenskönan, *Bellis perennis*, med sina vita och gula blommor. Mer oansenlig var knipfrylets, *Luzula campestris*, mörka blomsamling. I ostkanten av Hemmor backe fanns påskliljor, *Narcissus pseudonarcissus*, och den sirliga dvärgvårslöken, *Gagea minima*.

På kalksten i den sydvända sluttningen av backen sågs ett vitt skimmer av blommande nagelört, *Erophila verna*. I övrigt noterades vårarv, lunddraba, den lilla stenkrassing, vackra rosetter av skatnäva, åkerviol, rödplister samt kaklav, *Cerastium semidecandrum*, *Draba muralis*, *Hornungia petraea*, *Erodium cicutarium*, *Viola arvensis*, *Lamium purpureum* samt *Parmelia conspersa*. Uppe på backen besågs ormbunksväxten murruta, *Asplenium ruta-muraria*, i små kalksprickor. Norr om Hemmor backe vid en vät i betesmarken studerades slipskåror i kalkhällen. I vattnet flöt grodmöja,

Ranunculus aquatilis var. *diffusus*, och i kanten sågs de violetta axen av fuktmarksgräset älvväxing, *Sesleria uliginosa*.

I betesmarkens östra del finns spridda lövträd. Här ägnades lite tid åt trädens lavar, varvid vanlig brosklav, rosettbrosklav och allélav, *Ramalina fraxinea*, *R. fastigiata* och *Anaptychia ciliaris*, kunde identifieras av Lars-Åke. Bland kärlväxterna blommade här gott om smånunneört, *Corydalis intermedia*, och sandlöken, *Allium vineale*, hade kommit upp med sina spiralvridna blad. Då vi åter vände österut mot Hemmor backe vandrade vi över en f.d. åker, som totalt dominerades av vildtulpblad, *Tulipa sylvestris*. Typiskt nog var inte en enda i blom; för detta krävs tydligen någon form av störning i växttäcket. På åkern hittades de torra skalén efter grå äggsvamp, *Bovista plumbea*. Några andra kryptogamer antecknades av Elsa Bohus Jensen under vår vandring över det f.d. exercisfältet vid Hemmor backe, nämligen sandraggmossa och ängsröksvamp, *Racomitrium ericoides* och *Vascellum pratense*.

Nu började vinden öka och molnen att torna upp sig, så vi återgick till kyrkan. Härifrån begav vi oss till Petarve backe längre österut i socknen. Här fick vi lite lä och intog vår matsäck i slutningen. Därefter företogs en liten rundtur på kullen varvid följande växter studerades: alvararv, fältsippa, grusbräcka, alvaroxbär, backförgätmigej, sminkrot, fältveronika, sandmaskros och backstarr, *Cerastium pumilum*, *Anemone pratensis*, *Saxifraga tridactylites*, *Cotoneaster canescens*, *Myosotis ramosissima*, *Lithospermum arvense*, *Veronica arvensis*, *Taraxacum* sect. *Erythrosperma* och *Carex ericetorum*.

Vi vandrade sedan ned mot Käldänet i sydost. Vid källan växte backskärvfrö, *Thlaspi caerulescens*. Änet var fortfarande vårfuktigt och lite hoppande på tuvor var nödvändigt för de personer, som ej var utrustade med stövlar. På socklar i fuktområdet hittades palmmossa, *Climacium dendroides*. Vi sökte oss till kämpgraven i änets södra del, där det var lite torrare. Här var växtligheten redan uppe med blommande blåsippor och vitsippor, gullviva och desmeknopp samt vårlök, *Anemone hepatica*, *A. nemorosa*, *Primula veris*, *Adoxa moschatellina* samt *Gagea lutea*. Störst intresse tilldrog sig nog den gastronomiska läckerheten toppmurkla, *Morchella elata*, som stod spridd i det f.d. järnåldershuset. Här avslutades nu exkursionen som leddes av Jörgen Petersson och Lars-Åke Pettersson.

Jörgen Petersson

Fältvedel, *Oxytropis campestris* ssp. *campestris*, Närsholmen den 5 juni 1998. Foto: Stellan Hedgren.

Närsholmen den 24 maj 1998

Vi var många, ca 65 personer, som hittade till Närsholmen denna soliga, lite kyliga och blåsiga majsöndag. Vi startade vår vandring vid talldungen och gick sedan ut på torrängen mot söder. Här blommade mängder av mandelblom, *Saxifraga granulata*, och här fanns de flesta av alla små "vita" som grusbräcka, vårarv, alvararv, nagelört (överblommad), lundtrav och många andra tidiga arter (*S. tridactylites*, *Cerastium semidecandrum*, *C. pumilum*, *Erophila verna*, *Arabis hirsuta* ssp. *hirsuta*). Fältsippan, *Anemone pratensis*, var redan förbi, men backsmultron, teveronika, småfingerört och kattföt var på gång (*Fragaria viridis*, *Veronica chamaedrys*, *Potentilla tabernaemontani*, *Antennaria dioica*). Vi såg bara en utslagen fältvedel, *Oxytropis campestris* ssp. *campestris*, som på Gotland har sin enda växtplats här. Det var lite för tidigt för den. Små enaxiga luddlostor, knippfryle, älvväxing och förstås - Adam och Eva (*Bromus hordeaceus*, *Luzula campestris*, *Sesleria uliginosa*, *Dactylorhiza latifolia*). De flesta var gula, men vi såg många röda också. Sankt Persnycklarna, *Orchis mascula*, var på topp, medan tvåbladen bara visade sina karaktäristiska blad.

Vi vek av ner mot Kroken och där gick vi på de fina, grusiga strandvallarna med krypande buskage av vresros, vårklynne, korsört, backtimjan och så områdets små specia-

liteter, grusviva och fågelarv (*Rosa rugosa*, *Valerianella locusta*, *Senecio vulgaris*, *Thymus serpyllum*, *Androsace septentrionalis*, *Holosteum umbellatum*). Den senare hade ett bra år i år, även om de flesta nu var i frukt.

Inne i talldungen kunde vi jämföra våtarv, *Stellaria media*, och blekarv, *S. pallida*, och här växte en så storgvuxen bergbräsma, *Cardamine hirsuta*, att vi för en stund trodde att det var något helt annat. Här bland träden fanns både sandmaskrosor, *Taraxacum* sect. *Erythrosperma*, och dvärgmaskrosor, *T. sect. Obliqua*, och de var också ovanligt högresta. Vi avslutade med försäljning av föreningens nya tröjor, som hade en strykande åtgång.

Ledde gjorde Barbro Pettersson och Gun Ingmansson

Lilla Orkidéresan 13 juni 1998

Detta år var det tredje gången gillt för Lilla Orkidéresan sedan starten 1994. Denna gång hade vi bestämt att exkursionsmålet skulle ligga på södra delen av Gotland. På förmiddagen lämnade Visby i en fullsatt buss, och körde mot första exkursionsmålet, guckuskolokalen vid Gardese i Ganthem. Detta år kunde vi bara finna en enda blommande guckusko, *Cypripedium calceolus*, i den lilla lövdungen. Vad tillbakagången beror på vet vi inte. Jämfört med den rika förekomsten i Hejnum är denna lokal betydligt torrare. Brudbröd, vippärt, spenört, klasefibbla och Sankt Pers nycklar, *Filipendula vulgaris*, *Lathyrus niger*, *Laserpitium latifolium*, *Crepis praemorsa* och *Orchis mascula*, är några av de andra arter som vi såg här. Det är arter som brukar växa bra under torra villkor och de föreföll trivas mycket bra här.

Från Ganthem flyttade vi oss mot skjutbanan i Norrlanda, ner till ett litet skogskärr vid sidan av vägen. Här hade vi vid vår rekognoscering tidigare sett ett blommande exemplar av korallrot, *Corallorhiza trifida*. Korallroten är liten och smälter väl in i omgivningen med sina gröna till brungröna färger, så vi var mycket försiktiga för att inte trampa ner eventuella oupptäckta skott. För det fanns fler blommande skott på lokalen, som det visade sig. En av exkursionsdeltagarna lyckades finna ytterligare en blommande planta.

Nästa exkursionsmål låg bara några kilometer bort, vid korset mellan vägen från Gothem till Kräklingbo och avtaget mot Fjäle i Anga. Här växer en gles mjölonrik tallskog, med bland annat en rik förekomst av alpnäcklar, *Orchis spitzelii*. I utkanten av alpnäckelbeståndet tar Sankt Pers nycklar över, och här kan man ibland finna hybriden mellan dessa två arter, men detta år lyckades vi inte hitta någon. I lite frodigare, mer örtrika delar av området fanns också vit skogslilja, tvåblad och johannesnycklar, *Cephalanthera longifolia*, *Listera ovata* och *Orchis militaris*. Här stod också tovsippa, *Anemone sylvestris*, i full blom.

Spindelblomster, *Listera cordata*. Foto: Stellan Hedgren Eksta juni 1987.

Det är svårt att föreställa sig en orkidéresa på Gotland utan ett besök i ett gotländskt änge, och detta år hade vi valt ut Bendes strandänge norr om Baju i Anga. Det är ett av de vackraste ängerna vi känner till. Vi nalkades ängets söderifrån, på stigen från vägen till fiskebodarna. Här är marken torr och öppen och vi såg bland annat backklöver, korskovall och salepsrot, *Trifolium montanum*, *Melampyrum cristatum* och *Anacamptis pyramidalis*. Salepsroten stod än så länge mest i knopp, längst hade den hunnit ner vid vägen i söder. Vi kom sedan in i södra delen av ängets, i en del som är något skuggad av höga träd, lundalm och ek. Vi vandrade mot en slåtterbod som uppförts här och drog oss något inåt land, där ängets öppnade sig i en frisk, ställvis svagt fuktig ängesslätt med mängder av orkidéer. Här fanns Sankt Pers nycklar, göknycklar, krutbrännare, ängsnycklar, blodnycklar, brudsporre och vit skogslilja, *Orchis mascula*, *O. morio*, *O. ustulata*, *Dactylorhiza incarnata* ssp. *incarnata*, *D. incarnata* ssp. *cruenta*, *Gymnadenia conopsea* var. *conopsea* och *Cephalanthera longifolia*. Därefter förflyttade vi oss till den strandnära delen av ängets. På vägen passerade vi ett litet kärr med klubbstarr, *Carex buxbaumii*. I ängesslättarna stod små pinnar, till synes slumpvis utströdda. Det visade sig vara markeringar i ett forskningsprojekt, för svensk ögontröst, *Euphrasia stricta* var. *suecica*, som här har en av sina få lokaler på Gotland (eller i världen om man så vill, eftersom vi för närvarande inte känner till några förekomster utanför Gotland).

Nu var alla mätta på intryck men fruktansvärt hungriga efter mat, så vi satte oss ner och åt innan vi for vidare mot Sandviken i Östergarn. Här gjorde vi bara ett mycket kort besök för att se spindelblomster, *Listera cordata*, som växte i en liten svacka i en sandig tallskog nära havet, innanför stranddynerna. Några strödda stånd av skogsknipprot, *Epipactis helleborine*, fanns också, men det var alldeles för tidigt på året för att ha chans att få se dem i blom.

Dagens sista och sydligaste exkursionsmål var de öppna betesmarkerna innanför Djaupdy i När. Här möttes vi av Sylve Häglund, som äger och brukar markerna, och som nu fick ta över exkursionen och visa oss runt. Här fick vi beskåda en rik förekomst av Adam och Eva, *Dactylorhiza latifolia*. Detta år hade det funnits över 7000 exemplar, en ökning jämfört med året innan, berättade Sylve. I en liten fuktäng stod en tidig form av ängsnycklar, *Dactylorhiza incarnata* ssp. *incarnata*, och en hel del kärrknipprot, *Epipactis palustris*, som dock ännu inte blommade. Därefter var det dags att vandra mot områdets särskilda orkidé, grönkullan, *Coeloglossum viride*, som växte glest strödd i kort gräs på några ställen. Vi fick också se brudsporre, tvåblad, Sankt Pers nycklar, johannesnycklar, några göknycklar, krutbrännare, och rosetter av nattviol eller grönvit nattviol, *Gymnadenia conopsea* var. *conopsea*, *Listera ovata*, *Orchis mascula*, *O. militaris*, *O. morio*, *O. ustulata*, och *Platanthera* sp. I ett litet kärr mötte vi också den grova formen av ängsnycklar, *Dactylorhiza incarnata* ssp. *incarnata*, som blommar lite senare, och som nu ännu stod i knopp.

Detta var sista exkursionsmålet och med en flöjtande vaktel i fonden tackade vi Sylve och tog farväl av När och återvände i bussen mot Visby. På vägen gjorde vi dock ett kort stopp nedom kastalen vid kyrkan i Fröjel för att se på stor skogslilja, *Cephalanthera damasonium*, som blommade i gruset helt nära vägen. Därefter återstod

Grönkulla, *Coeloglossum viride*, vid Herta i Burs. Foto: Bo Göran Johansson, 16 juni 1976. Grönkullan är en liten växt, och bilden visar den i något över naturlig storlek.

blott för dagens exkursionsledare, Gun Ingmansson, Bo Göran Johansson och Jörgen Petersson att avsluta exkursionen och hälsa alla välkomna åter till nästa orkidéresa sommaren 2000.

Bo Göran Johansson

Västerhejde den 5 juli 1998

Dagen var mulen och varm, med ett hotande regn hängande i luften, men alla vi 55 deltagare klarade oss utan regnkläder. Efter en uppsamling vid Vibblehallen tog vi oss till hållmarken vid Kneippbyavfarten. Det är ett ganska stort område natur som ligger inklämt mellan bilmuseet i Vibble och Toftavägen. På den kalkrika norra delen blommade bl.a. axveronika, blodnäva, duvnäva, slätterfibbla, åkerkulla, backfingerört och gotlandshaverrot (*Veronica spicata*, *Geranium sanguineum*, *G. columbinum*, *Hypochoeris maculata*, *Anthemis arvensis*, *Potentilla sordida*, *Tragopogon crocifolius*). Vi kunde också avnjuta säsongens sista bergskrabba, *Globularia vulgaris*. I en karstspringa lyste flera plantor av porslinsbräcka, *Saxifraga* $\times$ *urbium* en odlad art, som tillsammans med några tulpaner, *Tulipa gesneriana*, säkert följt med lite utslängd trädgårdsjord.

Därefter klev vi över gränsmuren som skiljer Visby från Västerhejde, och gick bort mot stenugnsbageriet. Där är marken ännu mer påverkad av mänskliga aktiviteter och det märks också på växtligheten: gulsporre, gulreseda, blodvallmo, stinknäva, skuggnäva, mjuknäva, mursenap, jordrök och krusskräppa växte på några sandigare partier (*Linaria vulgaris*, *Reseda lutea*, *Papaver dubium* ssp. *lecoqii*, *Geranium robertianum*, *G. pyrenaicum*, *G. molle*, *Diplotaxis muralis*, *Fumaria officinalis*, *Rumex crispus*). Men här fanns även rikligt med hylsnejlika, *Petrorhagia prolifera*, i blom, liksom en stor haverrot, *Tragopogon dubius*. Styv fingerört, *Potentilla recta*, som har en av sina finaste växtplatser just här, stod i anslående blom; som rikligast väster om Gotlandsmusikens lokaler. Här i de mer ängslika delarna blommade också fler stora haverrotter. Där gräset inte var så högt hittade vi krutbrännare, kantig och stor fetknopp och en flockarun (*Orchis ustulata*, *Sedum sexangulare*, *S. rupestre*, *Centaureum erythraea* var. *erythraea*).

Efter en fikapaus åkte vi till nästa besöksmål, som var Nygårds. Vi fick parkera inne på gårdsplanen av ägarna, familjen Wiman, och kunde omgående titta på vitrapunkeln, eller blekrapunkeln, *Phyteuma spicatum* ssp. *coeruleum*, som den numera ska heta, trots att den här underarten inte är vit utan ljusblå. Den finns tämligen rikligt i boken (dit kunde vi inte gå för där gick några imponerande baggar, som inte tyckte om besökare), men vi kunde studera den bra utanför stängslet i stället. Det är ju en av de s.k. gräsfröinkomlingarna, alltså arter som följt med importerat franskt gräsfrö, som under slutet av förra seklet såddes ut i parker och trädgårdar. Blekrapunkeln var i stort sett överblommad, men någon planta var i alla fall fräsch. Vi gick därefter ut mot lands-

vägen för att titta på den andra kända gräsfröinkomlingen vid Nygårds, jordkastanj, *Bunium bulbocastanum*. Den växer rikligt på vägrenen och är en hundkexsläkting, vars rotnöl förr lär ha används som rotfrukt. Här bredvid fanns också gullhavre, *Trisetum flavescens*, och raklost, *Bromopsis erecta*, som även de får räknas till de ”importerade”.

Tillbaka in mot gården igen för att närmare titta på en några misstänkta parksmörblommor, *Ranunculus acris* ssp. *friesianus*, som växte bland kirsålen, *Aegopodium podagraria*. De hade långa gulaktiga hår på stjälkarna och jordstam, och vi kände väl oss ganska säkra, men enligt Thomas Karlsson som jämfört med Riksmuseets äldre belägg är de inte riktigt lika dessa. Preliminärt får de alltså föras till den vanliga underarten ssp. *acris*.

Öster om boningshuset finns en fårhage, som vi hade fått lov att besöka. Naturligtvis spejade vi hela tiden efter vallfibblor, *Crepis nicaeensis*, som ju har haft sin växtplats här vid Nygårds, men tyvärr. Vi hittade små misstänkta fibblor, hårt betade och greniga, men det visade sig vara grönfibblor, *Crepis capillaris*. Några misstänkta lundäxingar, *Dactylis glomerata* ssp. *lobata*, stod också här, men som så ofta verkar det mest vara former av den vanliga hundäxingen, *D. glomerata* ssp. *glomerata*. Elsa Bohus Jensen visade också på en dödligt giftig svamp, som växte här - tegelröd trådskevling, *Inocybe patouillardii*.

Det sista stoppet gjordes på Hallbro slott - ett fornborgsområde intill Tofta skjutfält. Här blomnade nästrot, skogsnycklar, röd skogslilja, klotpyrola och tätört och vi såg också strävlost och en liten vitoxel (*Neottia nidus-avis*, *Dactylorhiza maculata* ssp. *fuchsii*, *Cephalanthera rubra*, *Pyrola minor*, *Pinguicula vulgaris*, *Bromopsis benekenii*).

Gun Ingmansson

Exkursion till Avanäset på Fårö söndagen den 2 augusti 1998.

Cirka 30 deltagare samlades vid Holmuddens fyr längst österut på Fårö. Vi vandrade utanför fyren och noterade på stranden nordöst om densamma saltarv, marviol, vejde, strandvial, sandrör och strandråg, *Honckenya peploides*, *Cakile maritima*, *Isatis tinctoria*, *Lathyrus japonicus*, *Ammophila arenaria* och *Leymus arenarius*, samt den fridlysta strandkålen, *Crambe maritima*. En bit från stranden och norr om fyren finns en gräsbeväxt glänta, där områdets raritet beskådades. Från lasten till en strandad skuta har här inkommit spetsfingerört, *Schistophyllidium bifurcum*, som nu täcker gläntans norra del. I skogen nordväst om fyren fanns den vackra linnean, *Linnaea borealis*. Söder om körvägen till fyrområdet kunde ett exemplar av knärot samt grönpörola, *Goodyera repens* samt *Pyrola chlorantha*, studeras.

En förflyttning gjordes nu till skogen norr om Vessa-Pers, där ett kärr av fastlandstyp besöktes. Då kärrret var ordentligt blött ägnade sig en del istället åt skogens bär. Nåväl,

i kärret växte typiska surmarksarter, som på det kalkrika Gotland är riktiga rariteter. Här fanns t.ex. kråklöver, vattenklöver, dystarr, brunven, *Comarum palustre*, *Menyanthes trifoliata*, *Carex limosa*, *Agrostis canina*, och i vitmosstuvorna rundsiles-hår, *Drosera rotundifolia*. På de fuktigaste ställena finns även vitag, *Rhynchospora alba*, som endast är känd från denna lokal på hela Gotland.

Efter en transportsträcka intogs matsäcken vid Fifangs fiskeläge. I stenmassorna till piren blommade besöksöta, *Solanum dulcamara*, med sina gula och violetta potatisblommor. I tallskogen österut fanns kal tallört och skogsnycklar, *Monotropa hypopitys* ssp. *hypophegea* och *Dactylorhiza maculata* ssp. *fuchsii*, samt ett präktigt bestånd av ryl, *Chimaphila umbellata*, som var i full blom. Vi vandrade därefter över vägen och ned till ett källkärr, som tidigare betades. Tyvärr pågår nu viss igenväxning av detta fina kärr. Vi hittade dock fem exemplar av den sällsynta orkidén gulyxne, *Liparis loeselii*, vilken tidigare var betydligt talrikare i området. I övrigt noterades luddunört, näbbstarr, gräsull och axag, *Epilobium parviflorum*, *Carex lepidocarpa* ssp. *lepidocarpa*, *Eriophorum latifolium*. och *Schoenus ferrugineus* Härifrån gick vi västerut till den f.d. sågen. I vägkanten mittemot denna studerades ett exemplar av avarönn, *Sorbus teodori*, som är endemisk för Fårö. Vid själva sågen växte en hybrid mellan sälg och sandvide, *Salix caprea* × *repens* ssp. *repens* var. *argentea*. På stranden norr om sågen hittades strandmålla, spjutmålla, strandkvanne, snårvinda, kustarun, grå ögontröst, svartkavle, östersjötåg och rörsvingel, *Atriplex littoralis*, *A. prostrata*, *Angelica archangelica* ssp. *littoralis*, *Calystegia sepium*, *Centaurium littorale* var. *littorale*, *Euphrasia nemorosa*, *Alopecurus arundinaceus*, *Ammophila arenaria* × *Calamagrostis epigejos* och *Festuca arundinacea*. Efter återkomsten till fiskeläget avslutades exkursionen.

Jörgen Petersson

Fjäle, Ala socken, den 27 september 1998

Sedan en tid har det varit känt att den gamla kulturmarken vid ödegården i Fjäle är rik på barklevande lavar. Kanske kunde man förvänta också en god tillgång på svampar och mossor? Den frågan fick vi delvis besvarad vid föreningens exkursion. Åtminstone var utbudet av svampar stort, något som också berodde på en sval och regnrik höst.

Ett fyrtiotal deltagare strövade runt och återsamlades på höjden vid de nybyggda bulhusen. Där demonstrerades svampskörden och arterna identifierades av Kerstin, Åke och Elsa. Bland mångfalden arter kan nämnas luktticka från en granstubbe, vackert orange cinnoberticka, ståtliga vita hattmurklor, grisspindling, en av ekens sällsynta följeslagare samt tallriksstora lukttickor. Samtliga funna arter presenteras i nedanstående tabell.

Efter svampdemonstrationen genomförde vi så en lav- och mossrunda i området. På en mycket gammal och grov solitärrek mot en öppnare del av ängten, fann vi många arter. Bland de intressantare lavarna såg vi den vackra lunglaven, *Lobaria pulmonaria*, bärd-

lav, *Nephroma parile*, och gulpudrad spiklav, *Calicium adpersum*. Alla tre är signalarter. Vi hittade även mer vanliga arter som mjölig brosklav, *Ramalina farinacea*, slånlav, *Evernia prunastri*, allélav, *Anaptychia ciliaris*, samt bitterlav, *Pertusaria amara*. Den mycket vanliga cypressflätan, *Hypnum cupressiforme*, tillhörande gruppen bladmossor hade också funnit eken som en gynnsam växtplats.

På marken i ett fuktigare område i närheten växte både den på Gotland mycket vanliga kalkgynnade kranshakmosan, *Rhytidiadelphus triquetrus*, samt palmmossa, *Climacium dendroides*. På en gammal ask kunde vi se den rödlistade almlaven, *Gyalecta ulmi*, hotkategori 4, Hänsynskrävande, samt de båda vanliga mossarterna allémossa, *Leucodon sciuroides*, och guldlockmossa, *Homalothecium sericeum* (signalart). I en mer försumpad del av ängset fann vi en intressant signalart på ek, den nästan helt svarta korallblylaven, *Parmeliella triptophylla*. På askar i närheten sågs flera exemplar av ädellav, *Megalaria grossa*. Den är också rödlistad, hotkategori 4, Hänsynskrävande, men relativt vanlig i fina ängsmiljöer på Gotland.

Hasselbuskar kan också utgöra intressanta livsmiljöer för många kryptogamer. Ett par signalarter kunde vi se här, den vanliga men ändå intressanta skrifflaven, *Graphis scripta*, som liknar tunna blyertsstreck samt krushättemossa, *Ulotia crispa*, som ser ut som små kuddar och trivs på lövgrenar i fuktig miljö. Avslutningsvis studerade vi en riktig raritet på ask, *Eopyrenula septemseptata*, ej tidigare påträffad i landet men funnen på ett fåtal lokaler på Gotland. Till sist fann vi en luktöfsskivling högt uppe på en hasselstam. Denna art är inte tidigare känd från Gotland.

Som exkursionsledare fungerade Kerstin Gahne, Åke Edvinsson samt undertecknade

Elsa Bohus Jensen och Karin Wågström

Svamparter funna i Fjäle-Ala-området vid föreningens exkursion den 27 september. Nomenklaturen är i enlighet med Hallingbäck, T. & Aronsson, G. (red.) 1998. Ekologisk katalog över storsvampar och myxomyceter. ArtDatabanken, SLU, Uppsala. Second revised and extended printing.

<i>Albatrellus ovinus</i>	fårticka
<i>Amanita battaræ</i>	zonkamskivling
<i>Amanita vaginata</i>	grå kamskivling
<i>Armillaria mellea</i>	honungsskivling
<i>Bisporella citrina</i>	citronskål
<i>Bovista nigrescens</i>	svartnande äggsvamp
<i>Chondrostereum purpureum</i>	purpurskinn
<i>Chroogomphus rutilus</i>	rabarbersvamp
<i>Clavaria vermicularis</i>	maskfingersvamp
<i>Clavariadelphus pistillaris</i>	stor klubbssvamp
<i>Clavulina cinerea</i>	grå fingersvamp
<i>Clavulina cristata</i>	kamfingersvamp
<i>Clavulina rugosa</i>	rynkfingersvamp
<i>Clavulinopsis corniculata</i>	ängsfingersvamp

<i>Clavulinopsis helveola</i> var. <i>geoglossoides</i>	hagfingersvamp
<i>Clitocybe geotropa</i>	häggrattsskivling
<i>Clitocybe metachroa</i>	grå trattsskivling
<i>Clitopilus prunulus</i>	mjölskivling
<i>Collybia dryophila</i>	blek nagelskivling
<i>Coprinus micaceus</i>	glitterbläcksvamp
<i>Coprinus plicatilis</i>	veckad bläcksvamp
<i>Cortinarius anomalus</i>	björkspindling
<i>Cortinarius arcuatorum</i>	grisspindling
<i>Cortinarius muscivorus</i>	odörspindling
<i>Cortinarius salor</i>	blå slemspindling
<i>Cortinarius trivialis</i>	trappspindling
<i>Cortinarius varius</i>	klubbspindling
<i>Cystoderma amianthinum</i>	ockragul grynskivling
<i>Cystoderma carcharias</i>	rödgrå grynskivling
<i>Daedalea quercina</i>	korkmussling
<i>Dermoloma</i> sp	sammetsmusseron
<i>Entoloma asprellum</i>	strimnopping
<i>Entoloma sericeum</i>	silkesrödhätting
<i>Entoloma serrulatum</i>	naggnopping
<i>Entoloma tjallingiorum</i>	tvåfärgsnopping
<i>Fistulina hepatica</i>	oxtungsvamp
<i>Fomitopsis pinicola</i>	klibbticka
<i>Galerina marginata</i>	gifthätting
<i>Gloeophyllum odoratum</i>	lukticka
<i>Hebeloma crustuliniforme</i>	tårfränskivling
<i>Hebeloma edurum</i>	kakaofränskivling
<i>Hebeloma sinapizans</i>	senapsfränskivling
<i>Helvella crispa</i>	vit hattmurkla
<i>Helvella elastica</i>	smal hattmurkla
<i>Helvella macropus</i>	luden skålmurkla
<i>Heterobasidion annosum</i>	rotticka
<i>Hydnum rufescens</i>	rödgul taggsvamp
<i>Hygrocybe coccinea</i>	blodvaxskivling
<i>Hygrocybe chlorophana</i>	gul vaxskivling
<i>Hygrocybe colemanniana</i>	brun vaxskivling
<i>Hygrocybe conica</i>	toppvaxskivling
<i>Hygrocybe fornicata</i>	musseronvaxskivling
<i>Hygrocybe mucronella</i>	bitter vaxskivling
<i>Hygrocybe persistens</i>	spetsvaxskivling
<i>Hygrocybe pratensis</i>	ängsvaxskivling
<i>Hygrocybe psittacina</i>	papegojvaxskivling
<i>Hygrocybe virginea</i>	vit vaxskivling
<i>Hygrophorus discoideus</i>	diskvaxskivling
<i>Hygrophorus penarius</i>	gräddvaxskivling
<i>Hygrophorus persoonii</i>	vitbrun vaxskivling
<i>Hypholoma capnoides</i>	rökslöjskivling
<i>Hypholoma fasciculare</i>	svavelgul slöjskivling
<i>Inocybe fastigiata</i>	topptråding
<i>Inocybe geophylla</i>	sidentråding

<i>Inocybe geophylla</i> var. <i>lilacina</i>	violett sidentråding
<i>Inonotus tomentosus</i>	borstticka
<i>Ischnoderma benzoinum</i>	sotticka
<i>Laccaria amethystea</i>	ametistskivling
<i>Lactarius deliciosus</i>	tallblodriska
<i>Lactarius deterrimus</i>	granblodriska
<i>Lactarius glyciosmus</i>	kokosriska
<i>Lactarius mitissimus</i>	brandriska
<i>Lactarius pubescens</i>	blek skäggriska
<i>Lactarius pyrogalus</i>	hasselriska
<i>Lactarius scrobiculatus</i>	svavelriska
<i>Lactarius torminosus</i>	skäggriska
<i>Lactarius uvidus</i>	lilariska
<i>Lactarius vellereus</i>	luden vitriska
<i>Lactarius zonarius</i>	zonriska
<i>Leccinum aurantiacum</i>	aspsopp
<i>Leccinum quercinum</i>	eksopp
<i>Leccinum scabrum</i>	björksopp
<i>Lepiota castanea</i>	kastanje fjällskivling
<i>Lepiota cristata</i>	syrlig fjällskivling
<i>Lepista irina</i>	irismusseron
<i>Lepista nebularis</i>	pudrad trattskevling
<i>Lepista personata</i>	höstmusseron
<i>Leucopaxillus gentianeus</i>	bittermusseron
<i>Leucopaxillus giganteus</i>	jättetrattskevling
<i>Lycoperdon perlatum</i>	vårtig röksvamp
<i>Lycoperdon pyriforme</i>	gyttrad röksvamp
<i>Lyophyllum rancidum</i>	mjölgråskivling
<i>Macrolepiota mastoidea</i>	puckelfjällskivling
<i>Marasmius androsaceus</i>	tagelbroskskevling
<i>Marasmius wynnei</i>	föränderlig broskskevling
<i>Melanoleuca excissa</i>	gråsmusseron
<i>Melanoleuca grammopodium</i>	isabellmusseron
<i>Merulius tremellosus</i>	dallergröppa
<i>Mycena alcalina</i>	luthätta
<i>Mycena epipterygia</i>	flåhätta
<i>Mycena galericulata</i>	rynkhatta
<i>Mycena inclinata</i>	tuvhatta
<i>Mycena polygramma</i>	silverhatta
<i>Oligoporus subcaesius</i>	blek blåticka
<i>Peziza michelii</i>	gulköttig storskål
<i>Phellinus chrysoloma</i>	granticka
<i>Phellinus robustus</i>	ekticka
<i>Phellinus tremulae</i>	aspticka
<i>Pholiota heteroclita</i>	lukttofsskevling
<i>Pholiota mutabilis</i>	föränderlig tofsskevling
<i>Pholiota squarrosus</i>	fjällig tofsskevling
<i>Pleurotus dryinus</i>	ringmussling
<i>Pluteus atricapillus</i>	sköldskivling
<i>Pluteus leoninus</i>	gul sköldskivling

<i>Pluteus romellii</i>	gulfotad sköldskivling
<i>Polyporus varius</i>	strumpticka
<i>Psathyrella candolleana</i>	vit sprödskevling
<i>Psathyrella hydrophila</i>	kastanjespröddling
<i>Pseudoclitocybe cyathiformis</i>	trattnavling
<i>Pycnoporus cinnabarinus</i>	cinnoberticka
<i>Ramariopsis kunzei</i>	snövit fingersvamp
<i>Russula adusta</i>	svedticka
<i>Russula aeruginea</i>	grönkremla
<i>Russula aurea</i>	guldkremla
<i>Russula cessans</i>	tallkremla
<i>Russula densifolia</i>	tätskevlig svedkremla
<i>Russula queletii</i>	krusbärskremla
<i>Russula violacea</i>	violkremla
<i>Scleroderma verrucosum</i>	knottrig rottryffel
<i>Stropharia aeruginascens</i>	ärggrön kragkevling
<i>Stropharia coronilla</i>	gul kragkevling
<i>Suillus granulatus</i>	grynsopp
<i>Trametes hirsuta</i>	borstticka
<i>Tricholoma bufonium</i>	mörk svavelmusseron
<i>Tricholoma fulvum</i>	fläckmusseron
<i>Tricholoma lascivum</i>	ekmusseron
<i>Tricholoma terreum</i>	jordmusseron
<i>Xerula radicata</i>	rynkroting
<i>Xylaria hypoxylon</i>	Stubbhorn
	Summa = 139

Gotlands Botaniska Förening

Styrelseberättelse för verksamhetsåret 1998

Medlemsantal

Föreningen hade vid årets slut sammanlagt 700 (691) medlemmar, varav 83 (67) familjemedlemmar, vilket är en ökning med 9 medlemmar jämfört med 1997 (siffror inom parentes). Geografiskt var medlemmarna fördelade enligt följande: Gotland 279 (280), Sverige utom Gotland 398 (388) samt utlandet 23 (23). Gunnar Bachér, hedersledamot i föreningen, avled under året. Han bidrog tidigt med generösa gåvor till föreningen.

Styrelsens funktionärer och sammanträden

Styrelsen har under det gångna året bestått av Jörgen Petersson (ordförande), Karin Wågström (vice ordförande), Elsa Bohus Jensen (sekreterare), Gun Ingmansson (kassör), Kerstin Gahne (ledamot), Stig Högström (ledamot), Bo Göran Johansson (ledamot och ansvarig för Projekt Gotlands Flora) och Barbro Pettersson (ledamot).

Revisorerna har varit Sverker Lanner och Lars-Åke Pettersson, med Jens-Henrik Kloth som revisorssuppleant.

Valberedningen har bestått av Stellan Hedgren och Lars-Åke Pettersson.

Styrelsen har under 1998 genomfört fyra sammanträden.

Årsmötet

Årsmötet hölls på Gotlands Naturmuseum den 19 februari 1998. Till ny ledamot valdes Kerstin Gahne. I övrigt blev personerna i styrelsen omvalda.

Efter årsmötesförhandlingarna höll Anna-Lena Fritz ett föredrag om pollinationen hos alpnäcklar, kärrnäcklar samt salepsrot.

Rindi

Nummer 1, som redigerats av Gun Ingmansson och Bo Göran Johansson, innehåller en artikel om Hotade växter på Gotland, där försvunna och akut hotade arter behandlas (Jörgen Petersson). Nummer 2 utgörs av ett programblad. Nummer 3-4, utkommen i februari 1999, har redigerats och skrivits av Bo Göran Johansson och utgör tredje delen av det omfattande verket avseende kulturflyktingar på Gotland. Totalt omfattar årgången 164 sidor. Föreningen sänder Rindi som utbytestidskrift till 21 andra föreningar. Dessa föreningars tidskrifter har under året funnits tillgängliga på Gotlands Naturmuseum.

Exkursioner och sammankomster

5/2 Presentation av växter som inkommit med gräs- och klöverfrö till Gotland (Bo Göran Johansson) samt en botanisk tävling (Barbro Pettersson).

19/2 Årsmöte (se ovan).

26/3 Studier av träd och buskar i vintertillstånd.

26/4 Exkursion runt och nordväst om kyrkan i Garda samt till Petarve backe (Jörgen Petersson och Lars-Åke Pettersson).

24/5 Exkursion till Närsholm (Gun Ingmansson och Barbro Pettersson).

13/6 Lilla Orkidéresan (Gun Ingmansson, Bo Göran Johansson och Jörgen Petersson).

5/7 Exkursion i Västerhejde socken (Gun Ingmansson, Elsa Bohus Jensen).

2/8 Exkursion till Avanäset på Fårö (Jörgen Petersson).

30/8 Exkursion till strandängarna på Austerum i Öja (Jörgen Petersson och Lars-Åke Pettersson).

27/9 Kryptogamexkursion till Fjäle i Ala (Kerstin Gahne, Elsa Bohus Jensen och Karin Wågström).

Öppet hus

Även under 1997 hade föreningen öppet hus på Naturmuséet i Visby under sommarens (maj - augusti) torsdagskvällar. Här kunde besökande botanister, inventerare och andra intresserade få hjälp med växtbestämning, tips m.m..

Inventeringar och Projekt Gotlands Flora

Inga gemensamma inventeringar genomfördes. Enskilda personer utförde kompletterande inventeringar för Floraprojektet.

Detta projekt, som så småningom skall utmynna i en modern landskapsflora över Gotlands kärlväxter, har nu pågått i sexton säsonger. De totalt 180 kartbladen är nu i stort färdiginventerade. Större delen är också inmatade i projektets databas. Viss litteratur- och herbariegenomgång återstår, innan floran kan börja sammanställas. Kurt Svensson har gått igenom de viktigaste delarna av det gotländska materialet vid Riksmuseet i Stockholm. Staffan Bodén påbörjade planeringen av motsvarade genomgång av materialet vid herbariet i Lund.

Naturvård

Föreningens representant i kommunens miljöråd har varit Gun Ingmansson med Stig Högström som suppleant. En remiss avseende blivande naturreservat av Galgberget i Visby liksom en remiss om den framtida vindkraften på södra Gotland besvarades av Jörgen Petersson.

Liksom tidigare år har föreningen, med Elsa Bohus Jensen som kontaktperson/ sammanställare, varit floraväktare och lämnat uppgifter om cirka 275 lokaler avseende ett flertal arter till ArtDatabanken i Uppsala. Föreningen har också granskat och lämnat synpunkter på ett antal faktablad rörande dessa hotade arter. Lokaler ur föreningens databas har överförs till ArtDatabanken.

Övrigt

Föreningen har lämnat synpunkter på manus till Flora Nordica.

Elsa Bohus Jensen deltog i ett möte om fauna och floravård i Uppsala.

Gun Ingmannson var ledare för en kurs om "Biologisk mångfald" för Länsstyrelsens miljöövervakare.

Representanter från föreningen har lett exkursioner utanför föreningens eget program enligt följande: Bo Göran Johansson var guide för besökande botanister från "Föreningen för dendrologi och parkvård". Elsa Bohus Jensen ledde ett besök i Kuse ånge för "Kvinnliga läkares förening" liksom en utflykt med "Tingstäde hembygdsförening". Karin Wågström har lett en vandring med tema mossor och lavar för "Tingstäde hembygdsförening". Jörgen Petersson ledde en vandring på Lindeberget för "Linde hembygdsförening". Barbro Pettersson har lett en kultur- och naturvandring längs Strömmaån.

Styrelsen

Årsredovisning 1998

Intäkter

Medlemsavgifter	67 205,00
Gåvor	2 425,00
Försäljning av lösnummer av Rindi, kort, dekaler & tröjor	15 366,00
Bidrag från Gotlands kommun	2 000,00
Floraväktararvode från SLU	12 600,00
Florauppgifter till planerad ny upplaga av "Ölands och Gotlands växtvärld"	5 000,00
Exkursioner	12 700,00
Återbetalning av felaktigt debiterad portokostnad	5 005,00
Överskott Rindi nr 3-4 1997	23 002,00
Övriga intäkter	659,00
Räntor	<u>5 052,78</u>

Summa: 151 014,78

Utgifter

Rindi nr 1 och 2 1998, tryckning & bindning	16 940,00
Rindi nr 1 och 2 1998, porto	7 375,00
Beräknad kostnad Rindi nr 3-4 1998 (inkl porto)	<u>50 000,00</u>
Exkursioner & möten	6 540,60
Frimärken, kuvert, datalicens, utlandsavgifter m.m.	3 067,50
GBF-tröjor	4 037,50
Övriga utgifter	3 810,50
Årets överskott	<u>59 243,68</u>

Summa: 151 014,78

Balansräkning 1998-12-31

Tillgångar

Girokapitalkonto 68 36 66 – 2 P	230 979,31
Föreningsgiro 68 36 66 – 2	<u>32 698,71</u>
Summa:	263 678,02

Skulder och eget kapital

Rindi nr 3-4 1998	50 000,00
Gåvomedel	58 730,00
Kapitalbehållning	95 704,34
Årets överskott	<u>59 243,68</u>
Summa:	154 948,02

Om floran i Västerhejde socken

Avsnittet om Vibble gård i Gun Ingmanssons artikel om floran i Västerhejde socken i *Rindi* nr 1 1997 har föranlett ett brev från Eva Selin och Anders Lundahl där de påpekar att det inte är vildvin, *Parthenocissus*, som växer mot flygelbyggnaden utan vinranka, *Vitis vinifera*. Det är också vinranka som Sylvén beskriver från sitt besök på platsen 1934, inte vildvin. Även den stora lind som Sylvén skildrar i sin artikel 1934 finns kvar i dag, och dess stamomkrets uppmättes nu av Eva Selin och Anders Lundahl till lite drygt 5 meter, en meter mer än dess omfång 1934. Brevet avslutas med en rekommendation att besöka parken, som innehåller flera andra intressanta vedväxter. Redaktionen instämmer helt i detta.

Solrosbild i Rindi

Bilden av solros på stranden i Vamlingbo, som publicerades i *Rindi* nr 3-4 1998 sid. 66, var tagen av Jörgen Petersson och inte av Stellan Hedgren.

Program våren och försommaren 1999

- Söndag 25 april Gotlandsnunneört och andra vårblommor. Vi samlas vid Väster-
garns kyrka kl. 10 och vandrar runt på torra och varma marker.
Jörgen Petersson och Bo Göran Johansson leder.
- Söndag 30 maj Försommardag på Stora Karlsö.
På denna exkursion är deltagarantalet maximerat till 25 deltaga-
re. Förhandsanmälan krävs, till Gun Ingmansson senast 1 maj.
Exkursionen är dock redan fulltecknad.
OBS: Uppgifterna om datum och pris i förra numret av Rindi
blev tyvärr fel! Det är söndag 30 maj som gäller och deltagar-
avgiften är 180 kr (barn 100 kr).
- Söndag 13 juni Hällmarksexkursion vid Hau gård i Fleringe. Samling vid
parkeringsplatsen vid Hau gård kl. 10 och sedan vandring på de
plana och vackra hällmarkerna. Elsa Bohus Jensen, Jörgen
Petersson och Karin Wågström leder exkursionen.
- Söndag 27 juni Ängesexkursion på Storsudret. Samling vid Öja kyrka kl. 10.
Vandring i ängen och öppna betesmarker i området. Jörgen
Petersson och Gun Ingmansson leder exkursionen.
- Söndag 18 juli Barrskog och källmyrar på mellersta Gotland. Vi vandrar i torra
kalktallskogar med gotlandsstånds och besöker fuktmarker och
källmyrar med brudborste, svarthö. Bo Göran Johansson och
Barbro Pettersson leder. Samling vid Lojsta Slott kl. 10.

Innehåll

Jörgen Petersson: Nyheter i Gotlands flora 1997 och 1998	3
Barbro Pettersson: Nålskära, <i>Bidens pilosa</i>	24
Exkursionsrapporter	28
Styrelseberättelse och årsredovisning	51
Program	55

